

ГРАД ТРЕБИЊЕ

НАЦРТ

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ У ГРАДУ
ТРЕБИЊУ 2024 – 2029. ГОДИНЕ**

Требиње, мај, 2024. године

ТИМ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ

На основу члана 59. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник Републике Српске“, број: 97/16, 36/19 и 61/21) и члана 58. Статута Града Требиња („Сл. Гласник Града Требиња“, број: 2/13, 5/14, 6/15, 3/16 и 6/17), а у вези са интерним дописом Одјељењљ за борачку и социјалну заштиту, број: ИД/08-94/23 од 09.06.2023. године, Градоначелник Града Требиња, донио је Рјешење о именовању чланова Тима за израду Стратегије развоја социјалне заштите, број: 11-111-19/23 од 14.06.2023. године.

Тим који је у изради Стратегије радио као партнерски тим сачињавао је следеће чланове:

Миодраг Новокмет

Град Требиње

Мирјана Вучуревић

Град Требиње

Зоран Анђушић

ЈУ „Центар за социјални рад“ Требиње

Војин Мрдић

ЈУ „Центар за социјални рад“ Требиње

Радован Тодоровић

ЈЗУ „Дом здравља“ Требиње

Александар Вукановић

ЈУ Основна школа „Вук Караџић“ Требиње

Ивана Пешикан

ЈУ „Центар средњих школа“ Требиње

Јања Ћапин

ЈУ за предшколско васпитање и образовање дјеце „Наша радост“ Требиње

Милица Ијачић

Удружење ампутираца Требиње

Марица Томовић

Градска организација Црвеног крста Требиње

Сара Прцовић

Одјељење за општу управу Градске управе Града Требиња

Ристо Маслеша

Градско удружење пензионера Града Требиња

Приједлог Стратегије развоја социјалне заштите у Граду Требињу 2024 - 2029. године, израдио је Координациони тим који је окупио представнике различитих актера система који се баве пружањем социјалних услуга. Стратегија је рађена на основу резултата и искустава из реализације Стратегије за период 2018 - 2023. године и на основу релевантних података прикупљених у изради социо-економске анализе.

Задатак Координационог тима био је да изради приједлог Стратегије и достави Одјељењу за борачку и социјалну заштиту у даљу процедуру – усвајање на Скупштини

Града. Координациони тим је израдио социо-економску анализу, обавио прикупљање података и њихову обраду, и након заједничке презентације обрадио стратешке циљеве. Процес израде стратегије развоја одвијао се у периоду мај 2023. – март 2024. године и обухватао је низ састанака, углавном радионичког типа, Тима за израду стратегије развоја социјалне заштите, уз шире консултација путем електронске комуникације. Ова Стратегија је основа за дјеловање свих актера у систему социјалне заштите Града Требиња и служи за развој програма и активности којима ће се обезбиједити остваривање постављаних циљева које ће реализовати различите организације и актери система у систему социјалне заштите.

I УВОД

Стратегија развоја социјалне заштите у Граду Требињу 2024 - 2029. године је основни Стратешки документ у области социјалне заштите Града Требиња, а који се ослања на искуства из реализације претходне Стратегије за период 2018 - 2023. године и релевантних података прикупљених социо-економском анализом. Стратегијом развоја социјалне заштите у Граду Требињу одређују се смјернице развоја социјалне политике за наредних пет година са циљем унапређења задовољавања социјалних потреба грађана. Градоначелник Града Требиња Рјешењем број: 11-111-19/23 од 14.06.2023. године именовано је чланове Тима за израду Стратегије развоја социјалне заштите у Граду Требињу 2024 - 2029. године. У израду стратешког документа Тим је окупио представнике различитих актера система који се баве пружањем социјалних услуга, као што су јавне установе, невладине организације, јавне здравствене институције.

Процес стратешког планирања развоја социјалне заштите, захваљујући партиципацији свих актера који су укључени у систем социјалне заштите Града, одвијао се по методологији која је обухватила: социо - економску анализу локалног контекста и на основу тога уважавање локалних специфичности - онога што утиче на социјалну заштиту, анализу остварених резултата из претходне Стратегије, идентификовање потреба, анализу могућности и ресурса, израду ПЕСТ и СВОТ анализе, утврђивање визије и мисије, принципа и вриједности, те дефинисање проблема и стратешких праваца (циљева), приоритета и активности у наредних пет година.

Стратегија почива на реалној процјени о томе шта може да се постигне у наредних пет година у односу на постојеће ресурсе заједнице, подстиче одговорно управљање ресурсима, те дефинише обавезе и одговорности свих локалних партнера који учествују у њеној реализацији. Ова Стратегија укључује све актере система и повећава њихову одговорност: Административне службе Града Требиња, Скупштине Града, Центра за социјални рад Требиње, јавних служби у здравству, образовању, дјечијој заштити, органа и институција правосуђа, безбједности, цивилног друштва - НВО сектора, предузетника и приватног сектора, корисника права и услуга, медија, појединаца и доступних услуга и сервиса које обезбјеђују јавни, цивилни и приватни сектор. Документ има и одређени број анекса - прилога који прате поглавља стратегије.

Стратегија развоја социјалне заштите је писани документ који служи као водич у раду за наредних пет година, за разумијевање сврхе, дјелатности, вриједности и принципа социјалне заштите носиоцима власти у Граду, свим актерима у систему социјалне заштите, корисницима и свим другим заинтересованим групама и појединцима. Стратегијом су идентификовани највећи социјални проблеми у граду, дефинисане су промјене које треба да се остваре за рјешавање проблема и постављени су општи и оперативни циљеви развоја дугорочне стратегије као и ресурси који ће реализовати стратегију. Она је жив и отворен документ који одговара на питање начина развоја и унапређења система социјалне заштите у Граду Требињу. Отворена је за промјене, стално ће се пратити њена имплементација, а евалуација остварених резултата вршиће се једном годишње. У складу са утврђеним резултатима евалуације вршиће се промјене у документу.

Систем социјалне заштите се уређује Законом о социјалној заштити РС („Сл. гласник РС“ број: 37/12, 90/16, 94/19 и 42/20)

Чланом 2, став 1, 2 и 3 Закона дефинисано је:

(1) Социјална заштита је дјелатност од општег интереса за Републику Српску, којом се пружа помоћ лицима када се нађу у стању социјалне потребе и предузимају потребне мјере ради спречавања настајања и отклањања посљедица таквог стања.

(2) Стање социјалне потребе је стање у којем је лицу неопходна помоћ ради савладавања социјалних и других тешкоћа и стварања услова за задовољавање основних животних потреба, а уколико се те потребе не могу задовољити у другим системима социјалне сигурности.

(3) Дјелатност социјалне заштите обухвата мјере и активности за стварање услова за остваривање заштитне функције породице, услова за самосталан живот и рад лица која се налазе у стању социјалне потребе или за њихово активирање у складу са способностима, обезбјеђивање средстава за живот материјално необезбијеђеним и за рад неспособним лицима и другим грађанима који су у стању социјалне потребе, као и обезбјеђивање других облика социјалне заштите.

Град Требиње је у претходном периоду створио стратешке предности на којима се може градити развојна стратегија система социјалне заштите који се у Босни и Херцеговини истиче као примјер успјешног локалног система са добро и свеобухватно развијеним системом социјалне заштите у којем су адекватно уважене највеће потребе најугроженијих категорија становништва.

Градска администрација је доношењем Одлуке о проширеним правима и Одлуке о измјенама и допунама Одлуке о проширеним правима у социјалној заштити Града Требиња („Службени гласник Града Требиња“ број: 3/13 и 2/17) увела 8 нових права која нису регулисана Законом о социјалној заштити, а која су омогућила већи ниво социјалне сигурности најугроженијих грађана Требиња. Ефекти реализације проширених права у протеклом периоду су веома добри. Доношењем ове Одлуке и издвајањем средстава за потребе социјалне заштите кроз институције система и

финансирање НВО сектора, Градоначелник и Град Требиње показали су потпуну одређеност за стално унапређење система социјалне заштите.

Циљеви израде овог документа су:

1. Унапређење постојећих и развој нових механизма пружања социјалних услуга даљим јачањем партнерства између три сектора друштва: локалне власти, јавних институција, представника привреде, приватног сектора и цивилног друштва - НВО сектора;
2. Да се артикулишу и усагласе приоритети потреба и прецизно дефинишу циљне групе код којих је неопходна социјална интервенција;
3. Да се утиче на рационалну расподјелу средстава из градског Буџета која су намијењена рјешавању акутних проблема у домену социјалне политике.

II СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ГРАДА ТРЕБИЊА – КОНТЕКСТ КОЈИ УТИЧЕ НА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ

1. Увод

Детаљна социо-економска анализа Града Требиња урађена је у процесу израде Стратегије развоја Града Требиња 2018 – 2027. године. За потребе израде Стратегије развоја социјалне заштите Града Требиња 2024 - 2029. године коришћени су подаци из анализе реализације Стратегије развоја социјалне заштите у Граду Требињу 2018 -2023. године; анализе резултата Стратешког плана Центра за социјални рад 2016 – 2021. године, као и релевантни подаци о стању у различитим областима које су у непосредној вези са социјалном заштитом, а који су прикупљени кроз ову анализу. Прикупљање података извршио је Координациони тим.

У изради ове анализе и даље је био проблем недостатка и неажурности података, али мање изражен него у ранијем процесу стратешког планирања. У периоду од пет година многе институције, чији подаци су коришћени за ову анализу, су унаприједиле вођење евиденције, имају сазнања о значају и важности података који се користе у социјалној заштити, тако да је у анализи много мање процјена и закључивања на основу ставова актера, а много више егзактних података на основу евиденција. Осим квантитативних података, Координациони тим је користио и квалитативне податке до којих је дошао разговарајући са представницима различитих актера, корисницима и стручним радницима запосленим у различитим организацијама.

Према подацима из Пописа становништва, на подручју града Требиња је 2013. године живјело 28.239 становника (9.394 домаћинстава), од чега 51% жена и 49% мушкараца. Просјечна величина становништва је нешто већа у односу на просјек у Републици Српској и износи 2,99 члана по домаћинству (у Републици Српској 2,85 члана по домаћинству).

2. Град Требиње – стање и ресурси

2.1. Географски положај, простор и природне одлике које утичу на социјалне потребе

Требиње је 2012. године стекло статус Града и налази се на крајњем јужном дијелу Републике Српске и БиХ у долини ријеке Требишњице – на тремећи три државе: БиХ, Хрватске и Црне Горе, односно на раскрсници путева којима је најкраћа веза континенталног дијела са обалом мора. Географски положај и рељеф Града Требиња условио је посебне климатске карактеристике погодне за пољопривредну производњу, али и за живот људи. На ширем подручју Града карактеристична су два основна типа климе: медитеранска и брдско-планинска (блага варијанта умјерено-континенталне климе). То је залеђе јужног Јадрана или залеђе дубровачко-херцеговског приморја. Надморска висина урбаног дијела града је око 275 м. Географска позиција 42° 42' Н и 18° 20' Е. Данашња територија Града Требиња заузима простор од 904 км², док је прије 1992. године општина заузимала површину од 1.176 км². Дејтонским мировним споразумом 23% територије је издвојено из састава општине Требиње и формирана је нова општина Равно, која је у саставу Федерације БиХ.

У Требињу се налази више крашких поља и планинских вијенаца динарског правца пружања. Земљиште је брдско-планинско, изразито кречњачког карактера, и обухвата свих 7 категорија земљишта. Рељефом града доминирају планина Леотар, ријека Требишњица, те крашка поља Требињско, Мокро и Попово, на сјеверу Љубомирско поље, а на југо-истоку Зубачки плато. На југу територије Требиња се простире Бобанска површ.

Климатски услови су претежно медитерански са великим температурним разликама. Требиње је уз Мостар и Неум најтоплији град у Босни и Херцеговини гдје тежишно преовладава медитеранска (средоземна) клима са кратким и благим зимама, веома ријетком појавом снијега и дугим и жарким љетима. Просјечна годишња температура ваздуха у граду је 16,6 °С (1981—2012), просјечна јануарска температура је 8.3 °С, док је јулска 26,5 °С. Љети се температуре често пењу изнад 40 °С, а зими се понекад спусте и испод 0 °С. Дана 21.7.2015. године, тачно у поноћ, у Требињу је измјерена температура од 33,3 °С, а према подацима Републичког хидро-метеоролошког завода РС то је највиша поноћна температура икада забиљежена на простору БиХ. Град има око 260 сунчаних дана у години. Годишње падне просјечно 1.624 мм падавина. Снијегне падавине са великим наносима зими су заступљене на зубачком платоу.

Од путних праваца најзначајнија су два: Београд - Дубровник и Мостар - Подгорица. На сјеверу град се граничи са општином Билећа, на истоку са општином Никшић (Црна Гора), југоистоку са општином Херцег Нови (Црна Гора), на југу општином Дубровник

(Република Хрватска), на југу и југозападу са општином Равно (Федерација БиХ) и на сјеверозападу са општином Љубиње. Од Дубровника је удаљено 27 км, Херцег Новог 38 км, Никшића 70 км, Мостара 115 км, Подгорице 120 км, Сарајева 250 км, Бање Луке 360 км и Београда 480 км. На територији града налазе се три гранична прелаза са Црном Гором (Клобук, Аранђелово и Ситница) а са Хрватском, преко Федерације БиХ, Иваница према Дубровнику. Најближи аеродроми су у Чилипима (око 40 км), Тивту (око 60 км) и Мостару (115 км).

Према подацима из Стратегије развоја града 2018 – 2027. године, просторни план Републике Српске до 2025. године предвиђа изградњу аеродрома Требиње на локацији села Талежа-Хум, у циљу јачања приступачности требињске регије.

С обзиром на географски положај, подручје града је транзитно подручје преко кога се одвија кријумчарење роба и људи, шверц цигаретама, дрогом, људима са подручја захваћених ратовима. Све ово доприноси смањењу опште сигурности грађана и повећања социо-патолошких појава, посебно болести зависности, криминалитета и корупције, које имају немјерљиве негативне последице на стање у породицама.

Према Просторном плану Републике Српске до 2025. године, Град Требиње је примарни регионални центар енергетско-агро-туристичке регије

Привреда Требиња, дуги низ година се ослањала на два главна развојна стуба: на електро-енергетски сектор (производња електричне енергије) и једним дијелом на прерађивачки сектор (метална, индустрија). У задњих десетак година десиле су се велике економске промјене, а приватизација великих и средњих предузећа није дала очекиване резултате.

Кондиторска индустрија замијенила је металопрерађивачку и ту је један број радника нашао запослење, те је у овој области знатно и улагање у нове капацитете и забиљежен је значајан извоз ових производа.

Према „Стратегији развоја Града Требиња 2018-2027. године“ дата је предност интензивном развоју пољопривредно-прехранбене производње и развоју туристичке понуде и предузетништву у туризму, пошто је оцијењено да за ове двије гране Требиње има значајне компаративне предности у односу на друга мјеста и недовољно искоришћене потенцијале. У периоду од претходне стратегије до данас Требиње биљежи раст туристичке понуде.

Захваљујући климатским условима (медитеранска клима) и великој количини падавина, највећи природни ресурс овог подручја је вода, односно највећи извор воде је сливно подручје Требишњице чије се воде користе за снабдијевање становништва водом, наводњавање плодног земљишта и производњу електричне енергије. Подручје града је веома богато природним потенцијалима (умјерена клима, вода, сунце, вјетар, љековито биље и др.) који још увијек нису довољно искоришћени.

Због скромних природних ресурса, становништво историјски није било одређено на веће бављење пољопривредном или другим врстама производње, него се везивало за државне институције и индустријска производна предузећа. У претходних неколико година доста је урађено на приватној иницијативи код појединаца за развој властитог бизниса (посебно у винарству, производњи и извозу конзумне рибе, љековитих биља, етеричних уља, пластеничкој производњи, а ради се и на брендирању аутохтоних производа херцеговачког поднебља: сир, мед, смоква, трешња, шипак) гдје су искоришћени властити ресурси и имовина коју посједују.

Становништво се у недостатку посла више одређује да тражи помоћ него да се враћа селу, коришћењу имовине и бављењу пољопривредом, што директно утиче на потребе у социјалној заштити.

Одласком у пензију, један број старије популације, најчешће због погодних климатских услова са различитих подручја се одређује за живот у Требињу, што повећава удио старачког становништва у укупној популацији.

2.2. Становништво

Према подацима Републичког завода за статистику Републике Српске, према резултатима пописа становништва из 2013. године, на подручју града Требиња је живјело 29.198 становника (9.455 домаћинства), од чега 14.947 жена и 14.251 мушкараца. У урбаном дијелу града, живи 81,4% становника.

Густина насељености је 34,17 становника на км², што Требиње сврстава у ред рјеђе насељених градова. Подручје града Требиња кроз историју је познато као миграционо подручје, са најизраженијим интерним миграцијама село-град, као и економске миграције у којима је дио младих становника напустило град и отишао у развијеније крајеве у земљи, као и цијелом свијету. Миграцијама из села у град, већина сеоског становништва настанила се на градском подручју. У селима (5.428) је остало углавном старачко становништво, са просјечном старошћу од 46,5 година, које брине о имањима, обради земље и помаже дјецу и сроднике у граду, у складу са својим могућностима. Становништво у селима због старења и оболијевања има повећане потребе за приступачнијим здравственим услугама и развијенијим комуникационим средствима.

Подаци из Пописа 2013. године показују да је 39% садашњих становника доселило у Требиње, од чега 15% из других општина из Федерације БиХ, 11% из других општина Републике Српске, 10% из бивших република СФРЈ и 3% из других држава.

Подаци о природном кретању становништва показује негативан природни прираштај од 2002. године. У циљу побољшања пронаталитетне политике Град Требиње обезбјеђује и новчану помоћ за новорођену дјецу.

Са просјеком старости становништва од 41,9 године, Требиње се налази на 39. мјесту од укупно 62 града/општине у Републици Српској. Ранији пописи становништва документовали су да расте удио старих у укупној популацији. Удио становника преко 60 година старости порастао је са 15,9% у 1981. години, 18,6% у 1991. години на 25,37% (7.408) у 2013. години, што није карактеристика само Требиња. Слично стање је у цијелој Републици Српској гдје је удио старијих од 60 година 24,6%. Удио становника млађих од 20 година од 21% је нешто већи у Требињу у односу на Републику Српску гдје је он 20%.

Тренд старења становништва доводи до вишеструког повећања потреба у здравственој и социјалној заштити и до снажног притиска на фондове пензијско-инвалидског и здравственог осигурања, јер број пензионера константно расте (на почетку 2024. године пензионера је више него на почетку 2018. године – 7.754).

2.3. Тржиште рада

Према подацима Завода за запошљавање Број укупно незапослених лица који су на евиденцији Биро-а Требиње, на крају 2022. године, је 2.053 лица која активно траже посао.

У односу на стручну спрему, највећи број незапослених у Требињу је код ССС (35%) и КВ спреме (30%), а затим слиједи ВСС (20%) и НКВ (9%).

Број незапослених лица у односу на године старости, најизраженији је у старосној доби од 51-65 година (28%), доби од 31-40 година (28%) и доби од 41-50 година (22%), а затим слиједи доб од 25-30 година (16%) и доб од 15-24 година (6%).

Од укупног броја незапослених 57% је женска радна снага (1.169).

Према подацима Завода за запошљавање РС-Филијала Требиње закључно са мјесецем јуном 2023. године активна понуда радне снаге на евиденцији незапослених лица налази се 1.776 лица. Због све веће одлазеће радне снаге у Дубровник и у друге градове Хрватске знатно је видљив пад лица који су активно тражили посао преко Завода за запошљавање РС Филијала – Требиње.

Незапослена лица у складу са Законом о посредовању у запошљавању и правима за вријеме незапослености остварују право на новчану накнаду, пензијско инвалидско осигурање у трајању до три године уколико са тим стажом осигурања стичу услов за старосну пензију и здравствено осигурање.

У складу са законом, незапослено лице коме је радни однос престао без његовог захтјева, сагласности или кривице, а које има најмање осам мјесеци непрекидног стажа осигурања у посљедњих 12 мјесеци или 12 мјесеци са прекидима у посљедњих 18 мјесеци има право на новчану накнаду, здравствено осигурање и пензијско-инвалидско осигурање. Ова права незапослено лице остварује под условом да је за вријеме

прописаног минимума стажа осигурања уплаћен допринос за осигурање од незапослености за све раднике, или су ти доприноси уплаћени из буџета, односно намјенских фондова и осталих извора.

Новчану накнаду незапослено лице остварује у Заводу за запошљавање, а здравствено, пензијско и инвалидско осигурање у надлежном фонду у складу са законом. Дужина трајања права на новчану накнаду зависи од дужине стажа осигурања незапосленог лица, односно најмање један мјесец, а највише 12 мјесеци. Новчана накнада за незапослено лице које има до 15 година стажа осигурања износи 40% од просјечне плате коју је незапослено лице остварило у посљедња три мјесеца рада, а за незапослено лице које има више од 15 година стажа осигурања 45% од просјечне плате коју је незапослено лице остварило у посљедња три мјесеца. Износ новчане накнаде не може бити нижи од 30% просјечне нето плате нити виши од износа једне просјечне нето плате у Републици за претходну годину, према подацима Републичког завода за статистику објављеном у Службеном гласнику Републике Српске.

Требињска привреда се током дугог низа година ослањала на два главна сектора, енергетику (производњу електричне енергије) и прерађивачку индустрију (металопраду и текстилну индустрију). Предузећа из ових области била су главни носиоци привредног развоја града Требиња, као и цијеле источне Херцеговине. Посљедних година појавиле су се нове гране привреде као и прехрамбена (кондиторска и остала) индустрија, док је текстилна индустрија престала са радом.

Државне институције и јавна предузећа запошљавају највећи број, а примјетан је тренд пада запослености у производним предузећима (велики број ових предузећа престао је са радом или у истим трају стечајни поступци) што се директно одражава на раст незапослености, посебно у средњој старосној доби (од 30 до 50 година).

Просјечна нето плата за Град Требиње у 2022. години износила је:

- за привредну дјелатност 1.054 КМ (5.117 запослених лица), по извјештају АПИФ-а,
- за привредну и ванпривредну дјелатност на нивоу града је 1.081 КМ (8.764 запослена), по извјештају Републичког завода за статистику Републике Српске.

Просјечана нето плата за претходне године у граду Требињу износила је: у 2019. години – 961,00 КМ, у 2020. години – 1.015,00 КМ, у 2021. години – 1.070,00 КМ, у 2022. години – 1.207,00 КМ и у 2023. години – 1.316,00 КМ.

Заштита незапослених постоји само преко Завода за запошљавање у краћем временском периоду по престанку рада, док дуготрајно незапослени немају подршку ни од једног система социјалне сигурности. Држава нема програме заштите незапослених нити у разним законодавним рјешењима постоји било каква могућност за обезбјеђење социјалне сигурност радно способног становништва које се налази на евиденцији незапослених. У граду је знатан број породица са дјецом које се обраћају ЈУ Центру за социјални рад за помоћ јер немају никакве приходе, из разлога што у тим породицама нико није запослен. Из тих разлога локална заједница - Град Требиње развила је низ

специфичних пројеката са активностима које обезбјеђују подршку најугроженијим појединцима и групама.

Поред регистрованих незапослених лица, која завршавају различите степене образовања, на Заводу за запошљавање, међу незапосленим још увијек се налази велики број радника који су остали без посла због престанка рада неколико предузећа или њиховог стечаја. Значајан број ових радника налази се на линији сиромаштва и дуже нерјешавање њиховог запослења води их директно у сиромаштво које захтијева друштвену интервенцију. Велики број незапослених појављује се у ЦСР Требиње са захтјевима за једнократне помоћи.

2.4. Дјеца и образовање

На основу података о броју рођених у периоду од 2017-2023. године, процјењује се да у граду Требињу живи око 1.426 дјеце узраста до шест година. Предшколским васпитањем и збрињавањем у Јавној установи „Наша радост“ обухваћено је 562-оје дјеце. Сваке године ова установа реализује Припремни програм у години пред полазак у школу, за дјецу са подручја нашег града која нису обухваћена ниједним обликом предшколског васпитања и образовања. Програм организује и финансира Министарство просвјете и културе, а реализује се у Јавној установи „Наша радост“. Програмом буде обухваћено око 40-оро дјеце, распоређене у двије васпитно-образовне групе у различитим објектима, зависно од потреба родитеља. Тромјесечни програм под називом "Припремни програм у години пред полазак у школу" помаже њиховој социјализацији и развоју навика, али и адекватној припреми дјеце за школу, а све активности у оквиру овог програма су за родитеље бесплатне.

Родитељи дјеце која бораве у вртићима у највећем броју су запослени (у податке нису укључена дјеца која похађају "Малу школу") и то: запослена оба родитеља 323-оје; запослен један родитељ 211-еро, незапослена оба родитеља 25-еро дјеце и родитељи у иностранству - 3.

Стручно особље које брине о дјеци у предшколским установама концентрисано је у јавној установи (41 васпитач, 4 педагога, 1 психолог и 1 логопед).

У оквиру Јавне установе за предшколско васпитање и образовање дјелује „Центар за рани раст и развој“ у организационој јединици Горица, који спроводи бројне активности, како би се у најранијем узрасту код дјеце откриле евентуалне потешкоће у развоју и подстакло оптималан раст и развој дјетета. UNICEF је донацијом од 10.000 КМ подржао опремање центра, као и едукацију неопходног кадра. Центар пружа услуге сваком дјетету узраста од једне до шест година са подручја Источне Херцеговине. Рад се реализује кроз групне и индивидуалне активности у присуству родитеља. У Центру се не постављају дијагнозе, већ се након процјене развојних способности дјетета израђује индивидуални план и програм. У Центру ради стручни тим који се састоји од

психолога, дефектолога/логопеда, педагога и васпитача, који су прошли обуку за употребу Бихевиоралних скала за скрининг и праћење развоја дјетета, које је организовао ЕДУС (Едукација за све - Удружење за унапређење образовања и подршке дјечи са и без потешкоћа у развоју).

У предшколским установама било је око 100 дјеце са проблемима (сметњама) у развоју или тешким хроничним болестима и то: 86-оро са говорним поремећајима, 5 са асоцијалним понашањем, 1 са вишеструким сметњама, 2 органско обољење, 2 епилепсија и четворо дјеце која су обухваћена инклузијом.

У три основне школе образује се 2.594 ученика у 119 одјељења. Просјечан број ученика у одјељењу је 23. Све три основне школе раде у три смјене. Приликом израде претходне стратегије у основним школама је био 2.601 ученик.

У основним школама ради 204 наставника и 10 запослених у педагошким службама који пружају психолошко-педагошке услуге (психологе, педагоге и логопедe) што је за 27 запослених више него за период 2018 – 2023. године.

Према подацима из школа 283 ученика су путници, а највише их је у ОШ „Јован Јовановић Змај“ - 204. Један број дјеце спада у групу дјеце која потичу из породица са ризиком. То су дјеца без једног родитеља 20-оро дјеце, 52 ученика чији су родитељи разведени, 45-оро дјеце чија су оба родитеља без запослења. Наводимо и податке 280-оро дјеце којим је један родитељ запослен, 757-оро дјеце чија су оба родитеља запослена .

Према подацима из три основне школе, укупно је 309-оро дјеце са неким од проблема у развоју или здравственим проблемима у односу на претходни период за 207-оро дјеце, док подаци из 2016. године показују да је било 343 –оје дјеце са сметњама у развоју. За разлику од претходних Стратегија гдје су најизраженије здравствене сметње биле у оштећењу вида, у овом извјештају најизраженије су говорне сметње (149-оро дјеце) па након тога оштећење вида (79-оро дјеце), инклузија (19-оро дјеце), вишеструке сметње (18-оро дјеце) и на крају интелектуална инсуфицијенција (утврђена код 14-оро дјеце).

Према подацима из три средње школе у Требињу (ЈУ Центар средњих школа, ЈУ Гимназија Јован Дучић и ЈУ Техничка школа) образује се 1.163 ученика, што је за 40 ученика мање него у претходном периоду, (у 2018. години била су 1.203 ученика) од којих су 1.038 ученика са подручја Града Требиња, 123 из других општина Републике Српске, 2 из села Иваница и других села општине Равно. У срећим школама постоје 2 ученика са лако оштећењем интелектуалног функционисања и 2 ученика са физичком оштећености. Ученици који долазе из других општина смјештени су на различите начине. у Бачком дому смјештено је 97 дјеце, у приватном смјештају 7, а 4 ученика су смјештена код старатеља. Дјеца која потичу из породица са ризиком су: 4 ученика без оба родитеља, 49 без једног родитеља, 67 чији су родитељи разведени и 18 ученика чији су родитељи у иностранству. Код 314 ученика један од родитеља је запослен, а 49 ученика има оба незапослена родитеља.

У три средње школе запослено је укупно 160 радника и то: 121 наставник, 10 стручних сарадника (3 педагога, 3 психолога, 1 координатор практичне наставе и 3 библиотекара), 6 административних радника и 20 осталих радника.

На четири високошколске установе у Требињу (Факултет за производњу и менаџмент, Академија ликовних умјетности Требиње, Висока школа за туризам и хотелијерство и Пољопривредни факултет Универзитета у Источном Сарајеву – Одсјек у Требињу) укупно студира 329 студената.

На Факултету за производњу и менаџмент студира 76 студената на првом циклусу, а на другом циклусу студира 9 студената. Од укупног броја студената 84 студента су из БиХ и РС, док је један студент из иностранства (Црна Гора). На факултету је запослено укупно 26 радника (13 наставно особље и 13 административно особље).

На Академији ликовних умјетности образује се 79 студената, од чега 46 из БиХ (45 из РС и 1 из Брчког), а 33 студента из иностранства (Србија и Црна Гора). На Академији је запослено 27 наставника и сарадника.

На Високој школи за туризам и хотелијерство студира 137 студената, од чега 128 из БиХ, а 9 студента из иностранства. На факултету је запослено 9 лица.

Пољопривредни факултет Универзитета у Источном Сарајеву – Одсјек Требиње, основан је у нашем граду током 2022. године. Прва генерација уписаних студената током 2022/2023 године имала је укупно 10 студената и сви су са територије Републике Српске (Требиње, Билећа, Гацко). За школску 2023/2024 годину на Студијски програм агромедитеранска производња уписано је 18 студената, сви са територије Републике Српске. Овај Одсјек факултета има три стално запослена лица. Одређени број професора долази из матичног Универзитета, а дио и са студијског програма за производњу и менаџмент Требиње.

Велики број студената из Требиња студира на факултетима у другим градовима РС и земљама у окружењу.

Град Требиње већ десетак година стипендира велики број редовних студената, а уводи и неке нове програме кроз које помаже даље школовање студената. За 2023. годину стипендирано је 90 студената II, III, IV, V и VI године и за ту намјену издвојено је 155.000 КМ. За 10 успјешних студентата уплаћене су стипендије у укупном износу од 25.000 КМ, а за 3 бруцоша који су били ђаци генерације током средњошколског школовања исплаћене су стипендије у укупном износу од 6.000 КМ. Град Требиње је додијелио 33 стипендије за студенте који први пут уписују студиске програме на високошколским установама у Требињу у укупном износу од 459.500 КМ.

У ЈУ Дом ученика у Требињу, за школску 2023/2024. годину, смјештено је 97 ученика (Мостар -1, Берковићи – 53, Невесиње – 18, Билећа – 6, Столац – 1, Љубиње – 6, Гацко - 9, Фоча -1, Власеница – 1 и Чапљина – 1 ученик).

У ЈУ Студентски центар Требиње, који има 17 запослених радника, смјештена су 52 студента (из Републике Српске 43, из Србије 8 и Црна Гора -1 студент). Студенти који станују у студентском центру, у односу на факултет који студирају су са: Академије ликовних умјетности 23, Факултет за производњу и менаџмент 9, Висока школа за туризам и хотелијерство 17 и Пољопривредни факултет 3. У студентском центру 5 студената је без једног родитеља, а 1 студент разведених родитеља.

У досадашњем раду и сарадњи са школама констатовани су проблеми чије рјешавање захтјева различите социјалне услуге и тијесну сарадњу са социјалним установама, као што су:

- идентификовање и услуге за дјецу из социјално-угрожених породица (сиромашних, без родитеља и једнородитељских, чији су родитељи инвалиди и тешко обољела лица итд.),
- проблеми дјеце са неприлагођеним, неадекватним, агресивним и непримјереним понашањем у школској средини,
- проблеми дјеце из породица са насиљем,
- превенција болести зависности, полно преносивих болести и заразних болести,
- интеграција, школовање и укључивање дјеце са посебним потребама,
- рад са дјецом из маргинализованих група, посебно са ромском дјецом,
- развој волонтеризма код дјеце и хуманитарног рада.
- појава вршњачког насиља у школама.

2.5. Здравство

Према подацима Фонда здравственог осигурања Републике Српске већина грађана Требиња има здравствено осигурање. На подручју Града Требиња је 28.325 осигураника. Према старости здравствених осигураника видљиво је да је највећи број осигураника заступљен је у "старијим" старосним групама, а преглед по узрасту је сљедећи:

- до седам година 1.990 осигураника
- 7-15 година 2.790 осигураника
- 16-30 година 3.969 осигураника
- 31-64 године 11.983 осигураника
- преко 65 година 7.593 осигураника

Лијечење грађана Требиња обавља се у јавним здравственим установама и то у Јавној здравственој установи Дом здравља Требиње, Јавној Здравственој установи Болница Требиње, која има регионални значај, и у приватним здравственим амбулантама.

Примарна здравствена заштита остварује се у ЈЗУ Дом здравља Требиње.

ЈЗУ Дом здравља Требиње има 139 запослених радника, од чега су 23 доктора специјалиста, 1 др специјалиста стоматологије, 3 доктора на специјализацији, 8 доктора медицине, 68 медицинска техничара, 1 здравствени сарадник и 35 немедицинских радника.

У оквиру примарне здравствене заштите од 2007. године у потпуности је заживио модел породичне медицине који се спроводи кроз 15 тимова који раде у 8 амбуланти. Седам амбуланти ради у двије смјене и лоциране су у градској зони док је осма амбуланта дислоцирана у насељу Ластва. Организација рада у Служби за породичну медицину омогућава праћење и третирање здравствених потреба цјелокупне породице, што је важна подршка у процјенама социјалних потреба и стања социјалне угрожености појединих породица. Оваква организација је довела до новог квалитета у обезбјеђивању примарне здравствене заштите грађана и то: превенцијом, дијагностиком и лијечењем масовних незаразних болести, терапијом и рехабилитацијом у заједници те промоцијом здравог начина живота.

Тимове породичне медицине прати подршка осталих служби а то су:

- Служба за хитну медицинску помоћ и хитни санитетски превоз;
- Хигијенско-епидемиолошка служба;
- Служба опште и превентивне стоматологије;
- Амбуланта за специјалистичке консултације из гинекологије;
- Амбуланта за специјалистичке консултације из педијатрије;
- Центар за заштиту менталног здравље;
- Центар за физикалну рехабилитацију у заједници;
- Служба за медицинско снабдијевање (Апотека);
- Служба за економско аналитичке и финансијске послове;
- Служба за увођење, побољшање праћење квалитета и сигурност здравствених услуга и
- Кабинет директора

Оваква организација ЈЗУ Дома здравља представља нови квалитет у заштити здравља наших грађана код којих постепено јача свијест о свим аспектима очувања властитог здравља и здравља своје породице. Центар за заштиту менталног здравља и Центар за базичну рехабилитацију у заједници су поред амбуланти породичне медицине, капацитети здравственог система који имају изузетан значај за социјалну заштиту, јер су пацијенти из ових служби најчешће и корисници социјалних услуга. И даље је изражена потреба за превенцијом развојних проблема дјете, посебно проблема у гласу и говору, поремећаја понашања и психичких сметњи, што намеће захтјеве Дому здравља за организацијом савјетовалишних развојних програма за подршку дјети која имају потешкоће у развоју и члановима њихових породица. У 2017. години у Центру за заштиту менталног здравља отпочето је са пружањем услуга социјалног радника, логопеда и дефектолога, те се очекује напредак у овом домену.

Према подацима Дома здравља Требиње, водеће дијагнозе разболијевања грађана евидентиране на нивоу примарне здравствене заштите су: болести срца и система крвотока, болести система за дисање, болести жлијезда са унутрашњим лучењем, исхране и метаболизма, болести мишићно-коштаног система и везивног ткива, болести мокраћно-полног система. У секундарној заштити најчешће болести су:

кардиоваскуларне болести, плућне болести, болести бубрега и психичка обољења, дијабетес, малигна обољења, обољења штитне жлијезде.

Примарна здравствена заштита и даље нема посебних програма који се баве заштитом старих лица, (повремено се организују акције мјерења основних здравствених параметара поводом обиљежавања дана борбе против неких болести као што су дијабетес, кардиоваскуларне болести и сл) што постаје потреба, имајући у виду велико учешће старих лица у укупној популацији. Кроз програме превенције и промоције здравог начина живота и у сарадњи са другим актерима настоји се радити на превенцији настанка разних обољења и на превенцији инвалидности.

Јавна здравствена установа Болница Требиње обезбјеђује секундарну и консултативно-специјалистичку здравствену заштиту за становнике Требиња и осталих градова у Источној Херцеговини, као и за све оне којима је здравље угрожено. Располаже са 168 кревета и има слједећа одјељења и службе:

- Одјељење за хирургију са ортопедијом,
- Одјељење за гинекологију са акушерством,
- Интерно медицина,
- Одјељење за педијатрију,
- Одјељење за неурологију,
- Одјељење за психијатрију,
- Одјељење за офталмологију,
- Одјељење за пулмологију,
- Одјељење за урологију,
- Служба за анестезију, реанимацију и интензивно лијечење,
- Служба за радиолошку дијагностику,
- Служба за лабораторијску дијагностику,
- Служба за онкологију,
- Служба за оториноларингологију,
- Служба за дерматовенерологију,
- Служба за патологију и цитолошку дијагностику,
- Служба за пријем и отпуст пацијената,
- Болничка апотека,
- Дијализа
- Служба за опште правне и кадровске послове,
- Служба за континуирано унапређење квалитета и сигурности здравствених услуга,
- Служба за рачуноводствене послове,
- Служба за санитетски транспорт
- Служба за прање и одржавање рубља,
- Сервис за припремање и сервирање хране,
- Услужни сервис.

У оквиру поменутих одјељења и служби у ЈЗУ Болници Требиње налази се још 15 лица (6 љекара опште праксе, 1 специјализант фиотерапије, 1 биолог, 1 биохемичар, 4 физиотерапеута, 2 психолога). У Болници је запослено укупно 389 радника од чега 33 љекара специјалиста, 25 љекара на специјализацији. ЈЗУ Болница Требиње располаже са приближно 6.000 квадратних метара корисног простора. Објекти су различите старости и условности, тако да градња појединих објеката датира из давне 1955. године, а најновији објекат је изграђен 2003. године донацијом породице Галеб у коме су смјештени: Очно одјељење, Служба за трансфузиологију, Служба за онкологију и Одсјек за хемодијализу. У току су радови на изградњи потпуно нове зграде на новој локацији која ће умногоме олакшати и побољшати квалитет услуга.

У приватном сектору регистроване су двије офтамолошке амбуланте, три ултразвучне, једна педијатријска, 19 стоматолошких амбуланти, 2 лабораторије у области хематологије, 1 лабораторија у области биохемије, 1 специјалистичка амбуланта за баромедицину и 17 апотека (ЈЗУ Апотека Требиње, не спада у ред приватних апотека).

Реформа здравственог сектора, донекле, је уважила социјалне димензије здравствених потреба грађана кроз различите програме, којима настоји да одговори на најакутније потребе. На тај начин побољшани су капацитети за третман и лијечење одраслих лица: лица са инвалидитетом, са проблемима у менталном здрављу и лица са највећим нивоом потреба (кућно лијечење у оквиру Службе за породичну медицину). Неопходно је да се овај тренд настави и појача, а посебно кад су у питању стара лица и дјеца.

2.6. Корисници осталих система социјалне сигурности

2.6.1. Пензионери

Број пензионера у укупној популацији становника у Требињу је 23,23%, што је за 4,44% више него на нивоу Републике Српске. Стопа зависности, која показује однос броја запослених и броја пензионера, је изузетно неповољна, износи 1,06:1 и најнижа је у региону.

Крајем 2017. године у граду Требињу било је 7.764 корисника права на пензију, док је број пензионера на подручју града на дан 31.07.2023. године био 7752. Према врсти пензија 4565 је корисника старосне пензије, 1826 корисника породичне пензије и 1361 корисник инвалидске пензије.

Према подацима Фонда ПИО Републике Српске-филијала Требиње, просјечна пензија за јануар 2023. године за Град Требиње износила је 594,38 КМ, а најнижа пензија је износила 275,29 КМ.

Додатак за помоћ и његу другог лица у систему социјалне заштите у 2018. години користило је 649 лица, док је у јулу 2023. године, по евиденцији ЦСР тај исти додатак користило 685 лица.

Од половине 2017. године на територији Града функционишу два удружења пензионера и то: Градско удружење пензионера Требиње и Удружење пензионера Града Требиња. Удружења, дјелују као добровољна, хуманитарна, солидарна и нестраначка организација и својим активностима посебну пажњу поклањају управо најугроженијим пензионерима. У суштини она имају исти циљ и мисију. Финансијска средства прикупљају из чланарине и из Буџета Града. Кроз разне програме удружења су помагала материјално најугроженијим пензионерима који су, због ниских пензија, у стању социјалне помоћи. Основни пројекти односе се на куповину лијекова, исплату посмртнина, помоћ за лијечење у болници Требиње, као и помоћ у лијечењу у клиникама ван Требиња. Како је велики број пензионера у категорији најнижих пензија, то су врло често корисници различитих програма које проводи Град Требиње у социјалној заштити.

2.6.2. Корасници борачко инвалидске заштите

У Граду Требињу, преко Одјељења за борачку и социјалну заштиту, остварују се различита права из области борачко–инвалидске заштите за 5.897 корисника личних права по категоријама бораца (од I до VII категорије):

Табела бр. 1. Упоредни показатељи за 2018. и 2023. годину

Редни број	Права и категорије	2018. година	2023. година
1.	Демобилисани борци	3.303	2.594
2.	Ратни војни инвалиди	666	688
3.	Ратни војни инвалиди из НОР-а	-	-
4.	Мирнодопски војни инвалиди	27	15
5.	Цивилне жртве рата- цивилни инвалиди	35	33
6.	Борци из НОР-а	-	-
7.	Корисници породичних права (различита права на основу умрлог војног инвалида)	55	64
8.	Различита права чланова погинулих бораца	512	545
9.	Права чланова породица цивилних жртава рата	13	21
10.	Права чланова породица погинулог или умрлог борца за вријеме одобреног одсуства из јединице	7	10

На дан 31.12.2023. године 2.514 демобилисаних бораца је остваривало лична новчана права (мјесечни борачки додатак 2.418 корисника, годишњи борачки додатак 27 корисника, накнаду одликованом борцу 69 корисника).

Различита права војних инвалида 2018. године користило је 817 лица, док је иста права током 2023. године користило 859 лица. Права цивилних жртава рата у 2018. години користило је 39 лица, а 2023. године 37 лица. Од 2019. године, као корисници права, појављују се жртве ратне тортуре. Те године евидентирана су 4 лица, а у 2023. године евидентирано је 6 лица.

На евиденцији Завода за запошљавање - филијала Требиње налази се 227 учесника рата, који су без запослења или су у међувремену остали без посла. Ова лица, као и 58 чланова из категорије породица погинулих бораца, не остварују никаква примања по основу рада, личне или породичне инвалиднине.

2.7. Корисници, права и инфраструктура у социјалној заштити

Корисници права и услуга према Закону о социјалној заштити су појединци, чланови породице или породица у цјелини који имају пребивалиште у Републици Српској, који се налазе у стању социјалне потребе, а не могу је задовољити својим радом, приходима од имовине и коришћењем других извора.

Корисник социјалне заштите је лице које се налази у стању социјалне потребе, и то:

а) дијете:

- 1) без родитељског старања,
- 2) са сметњама у развоју,
- 3) чији је развој ометен породичним приликама,
- 4) жртва насиља,
- 5) жртва трговине дјецом,
- 6) са друштвено неприхватљивим понашањем,
- 7) изложено социјално ризичним понашањима,
- 8) коме је због посебних околности потребна социјална заштита,

б) пунољетно лице:

- 1) материјално необезбијеђено и за рад неспособно лице,
- 2) са инвалидитетом,
- 3) старије, без породичног старања,
- 4) са друштвено негативним понашањем,
- 5) жртва злоупотребе психоактивних супстанци,
- 6) жртва насиља у породици,
- 7) жртва трговине људима
- 8) коме је због посебних околности потребна социјална заштита.

Према подацима ЈУ ЦСР Требиње за 2023. годину троје дјете је било без родитељског старања (малољетна лица). У истом периоду регистровано је 208 дјете са сметњама у развоју (82 малољетна лица и 126 пунољетних лица), 21 дијете са асоцијалним и деликвентним облицима понашања и око 20 васпитно занемарене и запуштене дјете.

Материјално необезбјеђена и за рад неспособна пунољетна лица су првенствено стара лица без породичног старања (ове услуге остварује 57 лица, а претпоставља се да их је преко 330), одрасла лица са инвалидитетом (у стању тешке инвалидности са потребом за помоћ другог лица у 2018. години регистровано је 649 лица, док се, закључно са јулом 2023. године, тај број попео на 685 лица).

Број корисника утврђених права из социјалне заштите се значајније промијенио у последње три године, што је резултат измјена у новом Закону о социјалној заштити којим се повећао број корисника права на додатак за туђу његу и помоћ другог лица, а смањио број корисника новчане помоћи.

Услед дјеловања изразито неповољних општедруштвених фактора који подржавају високо присуство крупних социјалних проблема, у систему социјалне заштите се јављају бројне потребе које захтијевају ново прилагођавање промјенама и трагање за што адекватнијим рјешењима. У односу на претходни период и даље је све више појединача и породица који су се нашли у стању социјалне потребе (у којима нико није запослен), због сиромаштва, велике незапослености, великог броја радника који су у процесу транзиције остали без посла, нередовних или минималних примања. Ово неодложно захтјева интервенцију друштва.

И даље се биљежи пораст броја корисника социјалне заштите - радно способног становништва без могућности запошљавања, старосне доби углавном између 40-50 година који се обраћају за једнократне новчане помоћи. На овакав начин се повећава број корисника права на једнократну новчану помоћ (2016. године било је 413 корисника; 2017. године број корисника био је 481, у 2018. години 386 лица и у јулу 2023. године 102 лица),

Градска управа је обезбједила једнократне новчане помоћи за посебна стања социјалне потребе (услуга проширене социјалне заштите намјењена за стања социјалне потребе која нису предвиђена Законом о социјалној заштити). Ова врста помоћи за посебна стања социјалне потребе су имале за циљ ублажавање стања ових корисника, тако да је Центар развијао разне програме којима се одговарало на њихове нарасле потребе.

Број корисника једнократне новчане помоћи промјенљив је сваке године и условљен бројем поднесених захтјева, одобреним новчаним средствима и додатним програмима заштите најугроженијих категорија становништва. Од 2018. до 2023. године примјетан је прилив нових корисника из круга незапослених лица и породица у којима нико не ради, нарочито из породица гдје један родитељ одгаја дијете, пензионер, а најчешћи захтјеви су за лијечење и набавку лијекова, плаћање комуналних услуга (струја, вода и сл.), набавку основних животних намирница и сл. Због недефинисаног статуса лица способних за рад која немају материјалну сигурност очекује се велики прилив корисника овог права.

Програми су најчешће били усмјерени за набавку огрјева, плаћање трошкова електричне енергије, набавка зимнице, набавка књига и школског прибора, рекреација

и љетовање дјеце, школовање, учешће у плаћању трошкова дуготрајног лијечења и рехабилитације и слично.

Због недовољних прихода ове породице немају адекватну исхрану, слаби се њихово здравствено стање, њихова дјеца немају могућност школовања, расту напетости и сукоби међу супружницима, између родитеља и дјеце, слаби заштитна и васпитна функција породице, расте број лица која посежу за алкохолом, дрогом, криминалним понашањем. Око 60 лица користи услуге Народне кухиње за чији рад финансијска средства обезбјеђује Град Требиње, а припрема obroка обавља се у кухињи Епархије Захумско-херцеговачке и приморске.

У последње двије године знатно је порастао број корисника права додатка за помоћ и његу другог лица који се кретао од 395 корисника 2011. године до 704 корисника 2023. године.

Табела бр. 2. Преглед основних права и броја корисника 2018. и 2023. године

Р.б.	Врста права	Број корисника	
		2018. г	2023. г
1.	Новчана помоћ	36	25
2.	Додатак за помоћ и његу другог лица	649	705
3.	Подршка у изједначавању могућности дјеце и омладине	0	0
4.	Смјештај у установама социјалне заштите и друге установе	9	9
5.	Смјештај у Дом пензионера и друге установе	13	12
6.	Збрињавање у хранитељску породицу	11	10
7.	Помоћ и њега у кући	55	55
8.	Дневно збрињавање	47	46
9.	Једнократна новчана помоћ	386	172
10.	Лична инвалиднина	123	161
УКУПНО		1329	1194

Укупан планирани буџет Центра за социјални рад за 2018. годину износио је 2.259.414,00 КМ (остварено 2.221.895,67 КМ), а укупан планирани буџет за 2023. годину је износио 3.494.910,00 КМ (остварено 3.425.938,00 КМ).

Посебан дио система социјалне заштите је заштита породица са дјецом (дјечија заштита) и породично-правна заштита. Дјечија заштита у Републици Српској има све карактеристике социјалне заштите, јер је највећим дијелом заснована на провјери прихода и заштити сиромашних породица са дјецом.

Корисници дјечије заштите су породице са дјецом које су материјално угрожене, гдје постоје сметње у физичком и психичком развоју код дјетета, мајке за вријеме породилског одсуства и дјеца без родитељског старања. Ова права су: право на додатак на дјецу, матерински додатак, право на надокнаду плате за рад са пола радног времена и право на помоћ за опрему новорођенчета.

Поред права прописаних Законом о дјечијој заштити врши се реализација једнократних новчаних накнада у оквиру Пројекта „Фонд треће и четврто дијете“ при Министарству за породицу, омладину и спорт Републике Српске и то за треће рођено дијете. Закон о измјенама и допунама Закона о дјечијој заштити („Сл. гласник Републике Српске“, бр. 107/19), који је ступио на снагу 01.01.2020. године надлежност за одлучивање о правима из домена дјечије заштите прешла је са Центра за социјални рад на организационе јединице Јавног Фонда за дјечију заштиту Републике Српске у првом степену – Филијала Требиње, Пословница Требиње, а другостепени поступак, ревизију признатих права и исплату врши Јавни Фонд за дјечију заштиту Републике Српске. Изузетак је повећање броја корисника права на рефундацију плате за вријеме породилског одсуства и њихов број на годишњем нивоу за 2018. износио је 165 корисника, што указује на законски уређенији систем, посебно у приватном сектору.

Табела бр.3. Преглед права из дјечије заштите и број корисника за 2018. и 2023. год

Р.Б.	Назив права	Број корисника	
		2018. г	2023. г
1.	Додатак на дјецу – број родитеља/корисника	286	175
2.	Матерински додатак – незапослене породиље	107	142
3.	Рефундација накнаде плате за вријеме коришћења породилског одсуства – запослене породиље	165	244
4.	Рефундација накнаде плате за вријеме рада са једном половином радног времена ради њега дјетета са сметњама у развоју	0	9
5.	Рефундација накнаде плате за вријеме рада са једном половином радног времена ради појачане њега дјетета до три године живота	0	0
6.	Право на помоћ за опрему новорођенчета	53	259
7.	Пронаталитетна накнада за треће и четврто дијете	43	49
		10	6
8.	Право на накнаду родитељу-његователу или његователу	8	8
9.	Пројекат „Социјализација дјеце Републике Српске“	43	20

Као корисници социјалне заштите се јављају појединци односно породице којима је потребан неки вид помоћи и подршке. То су прије свега породице са проблемима у породичним односима, породице са члановима који имају проблеме на плану менталног

здравља, породице у којима је дошло до неког вида насиља, породице са члановима који су зависници од алкохола или дроге, дјеца са развојним проблемима, дјеца и млади у ризику од навикавања на дроге или са већ стеченим навикама, социјално искључене групе и сл. Последњих година број ових корисника на годишњем нивоу просјечно се креће око 600.

Град Требиње је у складу са потребама и могућностима установио проширена права, чиме је значајно унапријеђен цјелокупан систем. Одлуком о проширеним правима у социјалној заштити Града Требиња (Службени гласник Града Требиња број: 3/13), регулисана су додатна права, која су Одлуком о измјенама и допунама Одлуке о проширеним правима у социјалној заштити Града Требиња („Сл. Гласник 2/17“ од 06.03.2017. године) ревидирана и нека права су укинута.

Табела бр.4. Преглед проширених права и броја корисника

Р.б	Врста права	Број корисника	
		2018. г	2023. г
1.	Помоћ за задовољавање повећаних хигијенских потреба	53	39
2.	Помоћ за услуге персоналне асистенције	36	36
3.	Новчана помоћ за вријеме чекања на запослење лица са сметњама у психофизичком развоју	16	13
4.	Помоћ за школовање и оспособљавање омладине без родитељског старања	3	4
5.	Помоћ за опрему корисника смјештеног у хранитељску породицу	14	9
6.	Једнократна новчана помоћ за трошкове сахране	3	1
7.	Помоћ за сношење трошкова сервисних услуга превоза, исхране и смјештаја ученика са инвалидитетом који стичу основно образовање.	4	0
8.	Услуге за дјецу и омладину са посебним потребама	38	65
9.	Дијагностичке услуге	215	213
УКУПНО		382	380

Права из Одлуке о проширеним правима из социјалне заштите користе постојећи корисници законских права који имају високе нивое потреба, као и други корисници који различите потребе не могу задовољити кроз законска права. Ефекти реализације проширених права у протеклом периоду били су веома добри па се Град Требиње препознаје као локална заједница са добро и свеобухватно развијеним системом социјалне заштите у којем су адекватно уважене највеће потребе најугроженијих категорија становништва.

Породична заштита у Центру за социјални рад реализује се на више начина: кроз рад органа старатељства, пружањем различитих услуга члановима или породици у цјелини у задовољавању различитих потреба и развојем посебних програма за рјешавање

специфичних проблема. Остваривање улоге органа старатељства Центар реализује вођењем поступака и предузимањем расположивих мјера у складу са Породичним законом и другим законима. Због сложености, комплексности и дуготрајности проблема, послови породичне заштите захтјевају тимски рад, те посебну обученост и вјештине стручног особља које се бави овом проблематиком.

У оквиру породично-правне заштите породица и дјеце Центар за социјални рад обавља различите социјалне услуге из старатељства, савјетодавне и психосоцијалне помоћи у сређивању породичних односа и комуникација међу члановима породице, психосоцијалне помоћи дјечи и родитељима у развоју, и дјечи са проблемима у понашању и у случају насиља и породици, као и у одржавању личних односа родитеља и дјеце, те ради на унапређењу заштите жртава насиља у породици, заштити лица изложених насиљу у породици, те превенцији новог насиља у породици. У току године у просјеку заштиту затражи око 150 породица што је за 50% мање него у претходном периоду. Најизраженији проблеми у породично-правној заштити су: поромећени односи супружника у браку због чега требају помоћ у остваривању родитељске и васпитне функције, насиље у породици и проблеми породица чији чланови имају тешкоће у менталном здрављу. Комплексни и дуготрајни проблеми захтијевају специјализован, тимски, мултидисциплинаран и мултисекторски рад стручњака из социјалног, психолошког, педагошког и здравственог рада, тако да се овдје успоставља сарадња великог броја актера система социјалне заштите.

Послови социјалне заштите реализују се кроз рад више сектора социјалне заштите: Центра за социјални рад (ЦСР), Административне службе Града, образовних установа, здравствених установа, удружења грађана, правосуђа, безбједности итд. Највећу одговорност и обавезе имају ЈУ ЦСР и Град који је и носилац социјалне заштите. ЦСР Требиње запошљава стручна лица предвиђено законима и стандардима и организује рад на остваривању својих улога: јавне службе која врши јавна овлашћења, стручне службе која прати, истражује и анализира социјалне потребе и предлаже рјешења и службе која иницира оснивање и координира рад различитих облика удруживања грађана у рјешавању појединачних и друштвених социјалних проблема. У оквиру ЦСР организовани су Центар за дјецу са посебним потребама и Дневни центар за стара лица. Поред свакодневне сарадње са свим осталим актерима у систему социјалне заштите, ЦСР закључио је партнерске споразуме о сарадњи са Удружењем за помоћ и подршку дјечи са потешкоћама у развоју „Сунце нам је заједничко“ Требиње, Колом српских сестара, Епархијом Захумско-херцеговачком и Градом Требиње кроз које су реализоване услуге за дјецу и омладину са потешкоћама, припремање топлих obroка у народној кухињи за социјално-угрожене грађане и помоћ дјечи са проблемима у понашању и разноврсне активности у заједници.

Предмет партнерског уговора о сарадњи закљученог између ЦСР и Удружења за помоћ и подршку дјечи и лицима са потешкоћама у развоју „Сунце нам је заједничко“ Требиње је успостављање партнерства и сарадње у обезбјеђивању и начину вршења квалитетних услуга дневног збрињавања у Центру за дјецу са посебним потребама

(новоизграђеном објекту Дневног центра за дјецу и омладину са потешкоћама у развоју) у складу са Законом о социјалној заштити („Сл. гласник РС”, бр. 37/12, 90/16, 94/19, 42/20 и 36/22), Правилником о остваривању права на дневно збрињавање („Сл. гласник РС“, бр. 2/14) и Одлуком о проширеним правима у социјалној заштити Града Требиња („Сл. гласник Града Требиња“, бр. 3/13, 3/14 и 2/17). Важећи уговор о сарадњи са Удружењем се примјењује до рјешења коначног статуса новоизграђеног објекта Дневног центра за дјецу и омладину са потешкоћама у развоју.

2.8. Невладине организације и удружења грађана - цивилно друштво

На подручју Града Требиња дјелује око 90 регистрованих удружења грађана (невладиних организација) са различитим циљевима и мисијама у области спорта, културе, социјалних активности, екологије, омладинског организовања, хуманитарних активности, струковног организовања итд. Неке од њих, које су учествовале у процесу реформи у систему социјалне заштите, профилисале су се у невладине организације које су своју мисију усмјериле на хуманитарни рад и социјалну заштиту. Један број њих развијајући и реализујући различите пројекте обезбјеђују своју одрживост, а одређени број ових удружења финансира се из Буџета града кроз редовне грантове, јавне позиве или кроз повремене новчане помоћи. Међу постојећим организацијама истиче се 10-так организација са мисијом обезбјеђивања социјалних услуга, које активно раде и које су дале одређени допринос реализацији претходне стратегије, (самостално или, што је чешћи случај, у партнерству са ЦСР или неком другом организацијом) као и 10-так организација које у својој мисији имају социјалне активности кроз заједничке пројекте и учешће у реализацији заједничких пројеката са ЦСР и другим о невладиним организацијама. Већина невладиних организација, услуге из социјалне заштите пружа у партнерству и сарадњи са ЦСР, укључује се у едукације које ЦСР проводи и тако развијају властите капацитете и раде на заједничким пројектима. У невладиним организацијама које раде активно и повремено на провођењу социјалних активности и пројеката запослено је око 25 лица, а ангажован је и одређени број волонтера.

Град Требиње је заједница која издваја значајна средства за рад невладиног сектора у различитим областима. У периоду од 2018. до 2023. године за невладине организације, које у својој мисији имају и социјалне активности, издвојена су средства из Буџета Града у виду грантова кроз Јавне позиве за редовно финансирање ових организација у износу од око 667.100,00 КМ. Највише средстава је издвојено за Црвени крст Требиње, Градско Удружење пензионера Требиње; Удружење параплегичара; Удружење Бебе, Савез инвалида рада и Удружење ампутираца. Значајна средстава се издвајају и за финансирање превоза ученика, потребе Рома, Општински план инклузије и друго.

Град Требиње у партнерству са Епархијом Захумско-херцеговачком и приморском и ЈУ ЦСР Требиње финансира рад народне кухиње у којој се дневно подијели око 60 obroka за социјално најугроженије грађане Требиња. За ове намјене од 2018-2023. године издвојено је око 360.000,00 КМ.

Град Требиње издаваја средства и за једнократне новчане помоћи првенствено за куповину неопходних лијекова као и за задовољавање основних животних потреба. Током 2022. године одобрено је 485 захтјева, а у 2023. години одобрено је 495 захтјева.

У току претходних година велики број невладиних организација је аплицирао пројектима код различитих донатора и провели су већи број пројеката које су финансирани различити донатори (Града Требиње, међународни донатори, министарстава у Влади Републике Српске и сл.) али прецизних података о њиховом броју и износу нема.

Постојећи капацитети удружења грађана нису довољни да одговоре на потребе појединих угрожених група и да постану самосталан, активан и одговоран актер у мјешовитом систему услуга у коме би били препознатљиви по активностима које обављају. Поред регистрованих удружења у пружању социјалних услуга партиципирају и други неформални облици организовања и удруживања грађана и волонтери који се окупљају око рјешавања појединих заједничких и појединачних проблема у насељима, мјесним заједницама и селима.

2.9. Мјесне заједнице

Мјесне заједнице (МЗ) представљају основни, већ конституисан и изграђен облик организовања грађана по подручјима на којима живе у циљу рјешавања заједничких проблема. На подручју Града Требиња дјелује 18 мјесних заједница: 8 градских (Горица, Хрупјела, Засад, Центар, Доње Полице, Горње Полице, Ложиона и Тини) и 10 руралних (Ластва, Љубомир, Моско, Зубци, Придворци, Петрово Поље, Шума и Површ, Полице Попово, Подбрђе и Величани). У свим МЗ успостављене су руководеће структуре, односно савјети МЗ који броје од 5 до 9 представника становника одређене МЗ, а у зависности од броја становника који живе у МЗ. Све МЗ су подијелене на 112 сектора зависно од величине мјесне заједнице, тако да сваки сектор има свог представника у савјету мјесне заједнице. На овај начин се проблеми у мјесним заједницама сагледавају много реалније јер су у рад савјета равномјерно укључени сви дијелови МЗ преко својих представника, односно чланова савјета мјесне заједнице. Канцеларије мјесних заједница су отворене и доступне свим грађанима који конструктивним приједлозима остварују боље услове за живот и рад, као и заједнички приступ рјешавању одређених проблема.

Све МЗ располажу сређеним простором и опремом за рад. Осим за рад Савјета мјесне заједнице просторије МЗ користе се и за друге активности становника. У договору са члановима савјета мјесне заједнице уведена је пракса да сви захтјеви грађана према Градској управи иду искључиво преко МЗ која их просљеђује у Одјељење за општу управу чија је надлежност да након прегледаних захтјева, исте делегира надлежним одјељењима, јавним установама и предузећима која су одређена за њихово рјешавање. На тај начин Градска управа и савјети мјесних заједница имају увид у проблеме као и у рјешавање одређених проблема што је и био циљ реорганизације рада Савјета МЗ, која

је уређена Одлуком о мјесним заједницама на подручју града Требиња („Службени гласник Града Требиња“ број:1/17). У 10 мјесних заједница запослени су службеници из локалне административне службе, док 8 службеника који раде у мјесним канцеларијама обављају искључиво послове за мјесне заједнице. У досадашњем раду мјесне заједнице показале су се као значајан актер у систему социјалне заштите и оне су, у партнерству са ЦСР, Црвеним крстом, проводиле низ пројеката који су били усмјерени на развој капацитета мјесних заједница и на директне услуге корисницима.

Због боље и лакше приступачности корисницима и партнерима у заједници, откривања и регистрације лица и породица у стању социјалне потребе, давање појединачних мишљења средине (гдје то траже поједине службе на основу закона) о становницима МЗ, и организовања акција за рјешавање социјалних проблема појединаца, група и заједнице стручни радници Центра за социјални рад превасходно-социјални радници су задужени за рад и сардњу са мјесним заједницама. Најважније што су постигли савјети мјесних заједница у садашњем облику је то што су повратили повјерење грађана у мјесне заједнице и што грађани све више учествују у раду савјета мјесних заједница путем захтјева, савјета и сугестија које упућују члановима савјета. Такође, уведена је пракса да чланови савјета не чекају да им се грађани обрате у вези неког захтјева, него да су у сталном контакту са грађанима и обиласком терена препознају реалне проблеме и предлаже извјесна рјешења, као и извјештавају надлежно одјељење о истим, након чега савјети прате рјешавања одређених проблема. За сарадњу и њено побољшање са осталим актерима система (удружење пензионера, НВО сектор) постоји још простора и неопходно је веће ангажовање и едуковање запослених у МЗ за ову проблематику.

3. ПЕСТ анализа

Снажан утицај на социјалну заштиту има глобално и домаће окружење и мора бити анализирано у процесу креирања стратегије развоја. Анализа окружења, обављена је путем ПЕСТ анализе и представљени су најважнији: политички, економски, социјални и технолошки фактори који могу утицати на развој социјалне заштите у Граду Требињу у наредних пет година.

3.1. Политички и правни аспекти

- Уважавање међународних докумената у процесу европских интеграција
- Испуњавање захтјева у примјени Европске социјалне повеље и других докумената,
- Политичке промјене у земљи које се могу десити на наредним изборима,
- Политичке промјене у БиХ и Републици Српској чија разрјешења могу довести до промјена надлежности јединица локалне самоуправе,
- Реформа јавне управе, посебно локалне самоуправе - нова законска рјешења,
- Незаинтересованост власти у БиХ и Републици Српској за ову област,

- Неопредијељеност власти за модел социјалне политике и социјалне заштите који ће развијати у БиХ и Републици Српској,
- Непостојање политика развоја социјалне заштите на ентитетском нивоу,
- Промјене закона и подзаконских аката који ће другачије уредити постојећи систем социјалне заштите,
- Честе промјене у законима које не уважавају стварна стања,
- Промјене у другим системима социјалне сигурности и међусобна прерасподјела надлежности,
- Јачање улоге организација цивилног друштва,
- Реформски и други процеси у социјалној заштити који се реализују кроз пројекте,
- Неповјерење у државни систем,
- Нефикасна пореска политика.

3.2. Економски аспекти

- Стална економска криза,
- Ограничења у јавној потрошњи,
- Слабљење привреде на локалном нивоу,
- Недовољно остваривање буџета и кашњење исплата за социјалне потребе,
- Неповољни економски трендови (повећање цијена енергената, основних животних намирница раст инфлације и сл.),
- Низак ниво прилива донаторских средстава за подршку пројектима,
- Недовољна средства за социјалну заштиту из републичког буџета и пребацивање одговорности на локалну заједницу

3.3. Социјални аспекти

- Социјалне посљедице транзиције: раслојавање становништва, губљење средњег слоја, посљедице приватизације, пораст незапослености, сиромаштва и социјалне искључености,
- Изузетно изражен негативан природни прираштај и старење становништва,
- Слабљење здравственог стања становништва и пораст обољелих и лица са инвалидитетом,
- Настављање тренда урбанизације,
- Поремећај традиционалних система вриједности, слабљење породичне солидарности и заштитне функције породице,
- Сталне промјене у породичној структури,
- Промјене на тржишту рада: лако отпуштање радника, гашење радних мјеста, пораст броја тешко запошљивих група (старији од 45 година, жена, лица са инвалидитетом, лица са нижим степеном образовања), неотварање нових радних мјеста,
- Сталан пораст броја незапослених на евиденцији ЗЗ - филијала Требиње,

- Недовољно разумијевање социјалне заштите и улоге корисника од стране средине,
- Пораст броја лица у стању социјалне потребе због пораста сиромаштва и незапослености,
- Социјална заштита је у већем дијелу брига и терет локалне заједнице,
- Неповјерење у постојећи државни и ентитетски систем социјалне заштите,
- Неризвијене навике добровољног рада и волонтирања.

3.4. Технолошки аспекти

- Јачање улоге информационих и комуникационих технологија, повезивање система евиденција и развој база података,
- Промовисање и имплементација концепта стратешког управљања у Граду Требињу и у ЦСР,
- Одржавање система управљања квалитетом у ЦСР Требиње и у другим јавним установама гдје је уведен, те увођење система управљања квалитетом код других актера система,
- Стандардизација различитих система.

4. SWOT анализа

Овом анализом утврдили смо шта су наше снаге, слабости, могућности и пријетње за остваривање циљева. Сажете су најважније, стратешке предности на којима се може градити развојна стратегија, најизразитије слабости које треба умањити, могућности које треба искористити и пријетње које треба избјећи или смањити при изградњи и реализацији стратегије.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
Људски ресурси; Велика обухваћеност предшколске дјеце институционалним васпитањем; Довољан број стручног кадра у предшколским установама које обезбјеђује квалитетан рад; Подаци о породичним приликама дјеце; Обухваћеност све дјеце основним образовањем; Партнерство актера у систему; Достигнути ниво развоја соц. заштите; Разумијевање Града за социјалне потребе; Развијен, оспособљен и стручан кадар ЦСР; Развијене услуге у заједници; Спремност и отвореност за промјене; Редовно финансирање система из градског буџета; Континуирана едукација кадрова;	Недовољна профилисаност и координација НВО-а; Неразвијена орјентација и капацитети за коришћење екстерних извора финансирања (пројектни приступ); Изложеност негативним посљедицама радног мјеста у домену породично-правне заштите; Немотивисаност приватног сектора; Недовољна ангажованост мјесних заједница; Ниске плате запослених у градским јавним службама; Неразвијен волонтерски рад; Мали број предложених пројеката; Усложњавање социјалне проблематике и повећање броја корисника; Слабљење породичне солидарности; Дјелимично застарјела опрема

Развијена и заживјела примарна здравствена заштита и њена организација – породични љекар; Информисаност и укљученост корисника; Већ донесени планови и стратегије (Стратешки план ЦСР, стратегија развоја ЛЗ, акциони план малољетничке деликвенције).	здравствених установа; Слаба координација образовних профила, програма и уписне политике са приведом; Слаба промоција „дефицитарних“ занимања; Стечај текстилне индустрије; Раст броја незапослених преко 50 година (чекање старосне пензије).
МОГУЋНОСТИ	ПРИЈЕТЊЕ
Развијеност Града; Измјене законских рјешења која ће уважавати прилике са терена; Укључивање медија у промоције и активности; Израда стратегија републичког значаја; Коришћење средстава европских приступних фондова; Комуникација и сарадња са окружењем; Регионална и прекогранична сарадња; Заједнички пројекти и аплицирање према ИПА фондовима; Издазак из кризе (екон. и финансијске).	Политичка нестабилност; Продубљивање економске кризе; Повећање незапослености; Све већи број социјално угрожених, самим тим већи притисак на социјалне фондове; Све већа потражња за здравственим услугама (првенствено због неповољне старосне структуре становништва); Повећање криминалитета; Криза буџета; Посљедице приватизације великих јавних предузећа; Прилив избјеглица са ратом захваћених подручја и економских миграната; Пад наталитета.

5. Реализација претходне стратегије (2018. - 2023. година)

Стратегија развоја социјалне заштите у Граду Тебињу (2018-2023.година) представљала је стратешки документ, обавезујући за све актере укључене у систем социјалне заштите Града Требиња. Град Требиње и сви актери система социјалне заштите, израдом овог документа преузели су одговорност, како за сам поступак његове израде, тако и за његову имплементацију.

Надлежно Одјељење Градске управе Требиње, је сваке године припремало извјештај о реализованим активностима из Стратегије развоја социјалне заштите у Граду Требињу 2018-2023. године, а Скупштина Града је исти усвајала. Усвојено је пет извјештаја, што значи да су доносиоци одлука редовно информисани о реализацији Стратегије. Извјештај о реализацији (у прилогу стратегије, као анекс) представља збирни преглед планираних активности и њихову реализацију, по зацртаним стратешким циљевима, које су проведене од стране различитих актера у систему социјалне заштите у Требињу, а на основу извјештаја носилаца активности.

Први дио извјештаја представља свеобухватни преглед извјештаја усвојених претходних година на Скупштини Града Требиња, односно које активности из поменуте Стратегије су реализоване, а које не, а на основу извјештаја носилаца

активности. Стратегијом је зацртано 5 стартешких циљева, који су подијељени на оперативне циљеве, а оперативни циљеви на активности за које су утврђени носиоци, вријеме, резултати и индикатори. На основу извјештаја који су усвојени од старне Скупштине Града за 5 година од 24 оперативна циља и 97 планираних активности највећи број је реализован. Реализоване су 82 активности или око 84,54%, а у потпуности није реализовано 15 активности или 15,46%.

Стратегијом је обезбјеђено рационалније коришћење свих расположивих ресурса (људских, техничких, просторних) и успостављени су партнерски односи међу актерима социјалне заштите који се заснивају на партнерским споразумима или уговорима. Омогућено је системско и планско бављење социјалном политиком у којој је обезбјеђена једнака доступност услугама свим лицима у стању социјалне потребе.

Повећан је облик и број пружених услуга социјалне заштите уведена су нова проширена права, што Требиње сврстава у ријетке локалне заједнице које служе као примјер позитивне праксе у Републици Српској па и шире. У партнерству већег броја актера реализовани су бројни пројекти које су финансирани различити донатори као и јавни позиви кроз које је финансиран велики број пројеката у Граду Требињу. У овом периоду реализован је и потпуно заживио рад Народне кухиње за чије функционисање су из Буџета Града обезбијеђена редовна средства.

Доста је урађено на превенцији, откривању и третману дјеце са проблемима у понашању. Израђен је Акциони план превенције малољетничког преступништва и примјене алтернативних мјера за, а у сарањи са Уницефом је урађен и нови Акциони план.

Локална заједница је редовно измиривала своје обавезе према корисницима социјалне заштите и учествовала је у финансирању и суфинансирању програма и пројеката који су провођени у току реализације Стратегије. Иако нису донесени критеријуми за финансирање удружења које окупљају лица са инвалидитетом Град је финансирао активности великог броја ових организација.

Активности које нису реализоване односиле су се на: израду и доношење програма јавних радова, истраживање и анализа стања тешко запошљивих лица, отварање ДЦ за стара лица у Петровом Пољу, потпуно отклањање архитектонских баријера и досљедна примјена услова за објекте који морају имати приступне рампе, покретање иницијативе за изградњу регионалног центра за ОСИ, појединачна процјена стања потреба и ресурса најугроженијих породица. Ове активности су изискивале и знатна материјална средства, а и координацију рада са нивоа одјељења, а с обзиром да Координациони тим који је требао да координише све акције није формиран, то је и основни узрок што ове активности нису реализоване.

6. Најизраженији социјални проблеми као стратешки изазови

На основу социо-економске анализе Града Требиња, *SWOT* и *PEST* анализе, утврђени су социјални проблеми који представљају приоритете за систем социјалне заштите у Граду Требињу у наредном периоду. Констатовано је да се ситуација у односу на претходни период није значајно промијенила а као основни проблеми евидентирани су:

- Сиромаштво корисника социјалне заштите, али и других лица која се налазе у стању социјалне потребе и недовољна финансијска средства која се издвајају са свих нивоа за ове намјене;
- Наставак негативних демографских промјена у структури становништва, стално старење становништва, низак природни прираштај и повећање потребе старачке популације у социјалној и здравственој заштити;
- Незапосленост, губитак посла, велики број породица у којима нико не ради и које се налазе у стању социјалне потребе;
- Погођеност различитим социјалним ризицима као што су: болест, инвалидност, губитак имовине, елементарне непогоде, недовољне материјалне обезбјеђености у другим системима социјалне сигурности и сл.;
- Присуство различитих проблема у понашању код дјече школског узраста као што су неприлагођеност, агресивност, непримјерено понашање, бјежање из школе, вршњачко насиље и сл.;
- Насиље у породици, проблеми дјече са насиљем у породици, дјече која су у ризику од узимања опојних дрога и алкохола, дјече из маргинализованих група, социјално угрожених породица, једнородитељских породица, и дјече са другим ризицима;
- Интеграција, школовање и укључивање дјече са сметњама, нарочито рана превенција сметњи у гласу и говору и стимулација развоја дјече са ризиком;
- Промјене у породици и слабљење породичне солидарности, социјалних, заштитних и васпитних функција породице;
- Повећање броја лица којима је због лошег здравственог стања за задовољавање основних животних потреба потребна помоћ другог лица;
- Могућ прилив избјеглог становништва са подручја захваћених ратовима.

III ВИЗИЈА

Град Требиње, је осјетљива и одговорна заједница, пожељно мјесто за живот, која гарантује (или обезбјеђује) минимум социјалне сигурности за све грађане који у њој живе, а који не могу да осигурају своју егзистенцију, кроз развијање различитих механизма помоћи засноване на раду, солидарности, хуманости без дискриминације по било којем основу, кроз партнерство свих носилаца и актера у мјешовитом систему социјалне заштите.

IV МИСИЈА

Очување и унапређење нивоа социјалне сигурности становника Града Требиња кроз даље развијање и јачање одрживог, ефикасног и свима доступног система социјалне заштите заснованог на широком партнерству јавног, приватног и цивилног сектора као пружалаца услуга уз пуно учешће корисника права и услуга уз уважавање вриједности и принципа на којима се заснива ова стратегија.

V ВРИЈЕДНОСТИ И ПРИНЦИПИ

Реформом система социјалне заштите и реализацијом Плана развоја социјалне заштите 2005-2010. године, а настављен је доношењем и реализацијом Стратегије развоја социјалне заштите Општини Требиње 2011-2016. године, након тога и Стратегије развоја социјалне заштите Града Требиња 2018-2023. године, када је у питању социјална политика, створен је позитиван друштвени амбијент у Граду Требињу. Реализацијом ових стратешких докумената у претходних десет година показало се да партнерски приступ у раду и сарадња различитих сектора доводи до бржег, квалитетнијег и јефтинијег система пружања услуга за најугроженије групе становништва.

Град Требиње је у претходном периоду обезбједио да се социјалне услуге пружају под једнаким условима свим грађанима у партнерском односу од стране јавних установа, приватних и невладиних организација на основу закона, одлука, јавних конкурса за избор и финансирање програма и пројеката и праћења евалуације од стране представника локалне власти, надлежних организација, грађана и корисника услуга. Створен је систем планирања докумената на основу којих ће се наставити активности у процесу реформе социјалне заштите, које ће обезбиједити ресурсе и услуге и идентификовати потребе пружања услуга корисницима у партнерству са другим кључним актерима. Улога свих активности је осигурање да су социјално инклузивни програми вођени очекивањима и потребама наших грађана, усклађени са доступним ресурсима.

Све услуге планиране стратегијом базираће се на сљедећим вриједностима и принципима:

- Солидарности – заједничко дјеловање, свијест о заједничким обавезама, одговорностима, међусобној помоћи, разумијевању и узајамности, заједничко живљење и ослањање једних на друге;
- Узајамности – реципротитет у правима и обавезама заснован на међусобној повезаности и међусобним интересима људи;
- Хуманизма – стављање човјека и његове потребе и добробити у први план;
- Законитости - примјена законских и подзаконских прописа;
- Поштовање најбољег интереса корисника, индивидуализам и људска права- пружање услуга сходно потребама корисника уз поштовање људских права, достојанства, индивидуалности и права на учешће сваког појединца;

- Доступности права и услуга корисницима – стварање услова да грађани своје потребе за социјалним правима и услугама задовољавају у средини у којој живе - Граду Требињу;
- Партнерство и сарадња – промовисање сарадње и партнерског рада међу свим актерима у систему социјалне заштите у локалној заједници и са окружењем у циљу повећања квалитета и разноликости услуга, рационалног коришћења свих ресурса и свебухватног задовољавања потреба;
- Партиципација, одговорност и самосталност корисника - обезбиједити учешће корисника у доношењу одлука, одговорност за коришћење сопствених потенцијала, подршка корисницима за самостално задовољавање потреба и предупређење зависности од социјалне службе;
- Етичности – поштовање етичких начела у раду са корисницима;
- Људски и други потенцијали – унапређење људских, материјално-финансијских ресурса Града за бављење социјалном политиком;
- Планирање – стратешко планирање развоја система социјалне заштите на нивоу Града и у организацијама, дефинисање приоритета, праћење и оцјењивање остваривања циљева и постигнутих резултата;
- Сензибилисаност средине и корисника - стварање система сталног информисања и едуковања грађана из области социјалне заштите.

VI ПРИОРИТЕТНЕ ЦИЉНЕ ГРУПЕ

Поред обезбјеђења минимума егзистенције за социјално угрожене грађане са свог подручја, Град као носилац социјалне заштите је у обавези да развија и организује социјалне услуге којима се задовољавају различите социјалне потребе. Стално праћење стања и потреба старих лица, дјеце и младих, лица са инвалидитетом, сиромашних и незапослених лица омогућава идентификовање потреба корисника на нивоу појединаца и група и развој услуга које одговарају на потребе, чиме се обезбјеђује да грађани који имају потешкоће већину својих социјалних потреба задовољавају на подручју града.

У складу са законски дефинисаним корисницима социјалне заштите, као приоритетни корисници социјалних услуга појављују се дјеца, млади и одрасла лица. Код дјеце разликујемо сљедеће категорије: дјеца без родитељског старања; дјеца са сметњама у развоју; дјеца чији је развој ометен породичним приликама; дјеца жртве насиља и трговине дјецом; дјеца са друштвено неприхватљивим понашањем и изложена социјално ризичним понашањима којима је због посебних околности потребна социјална заштита. Од пунољетних лица то су одрасла лица а, приоритетни корисници су: лица неспособна за рад без прихода и породичне подршке; самохрана стара лица; лица са инвалидитетом; лица са друштвено-негативним понашањем и лица којима је, усљед посебних околности, потребна социјална заштита.

У идентификовању потреба и обезбјеђењу услуга морају се направити разлике због специфичности потреба, што ова стратегија уважава развијајући опште циљеве, оперативне циљеве и активности за сваку групу дефинисаних корисника, и у складу са

њима активности које су усмјерене појединцима, породицама у ризику и маргинализованим групама за њихово оспособљавање за продуктиван живот у заједници, одговорно родитељство и предупређење зависности од социјалних служби.

Групе корисника су:

- Сиромашни и незапослени
- Дјеца и млади
- Стареа лица
- Лица са инвалидитетом
- Породица

VII НОСИОЦИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Систем социјалне заштите се уређује Законом о социјалној заштити Републике Српске („Сл. гласник РС“ број: 37/12, 90/16,94/19, 42/20 и 36/22). Носиоци социјалне заштите у складу са овим законом су Република и јединица локалне самоуправе (чл 14, став 1.).

Реализација стратегије базира се на мјешовитом систему пружања услуга корисницима и на развоју партнерства између владиног, невладиног и приватног сектора. Град Требиње – Одјељење за борачку и социјалну заштиту формирало је Тим за унапређење социјалне заштите којег сачињавају представници различитих актера система. Тим је кључни носилац процеса координације активности из Стратегије. Партнерство обезбјеђено у изради ове стратегије представља и главну препоруку у процесу њене имплементације и формирања Тима. Сарадња и заједнички рад свих актера омогућава ефикасно коришћење расположивих капацитета и ресурса, много већи број и врсту услуга примјерених потребама корисника у систему.

У обављању дјелатности и пружању услуга у социјалној заштити највећи значај има ЦСР и најчешће се појављује као покретач низа иницијатива и акција у овој области на нивоу локалне заједнице, али доста активности обавља у партнерству са различитим институцијама и организацијама и то: државни и ентитетски органи и установе, Град као јединица локалне самоуправе, јавне установе (предшколске установе, основне и средње школе, високо-школске установе, здравствене установе), полиција, судство, медији, мјесне заједнице, удружења грађана и невладине организације, вјерске организације, фондације, појединци, приватници. Сви заједно чине актере мјешовитог система социјалне заштите, а то су:

1. Доносиоци одлука – Скупштина Града, Градоначелник, Мјесне заједнице
2. Тим
3. Јавна установа Центар за социјални рад Требиње
4. Јавне установе из здравства, школства, судства, полиције, тужилаштва
5. Професионалци у институцијама
6. НВО и удружења грађана, волонтери и појединци
7. Привредници и предузетници
8. Корисници

- 9. Медији
- 10.Најшира јавност

VIII СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТИ

На бази цјелокупне социо-економске анализе Града Требиња, утврђене визије, мисије, вриједности и принципа у социјалној заштити, СВОТ и ПЕСТ анализе и анализе резултата претходне Стратегије утврђују се стратешки циљеви социјалне заштите у Граду Требињу за период 2024 – 2029. године. Стратегија подразумјева концентрацију расположивих ресурса на рјешавању проблема који имају највећи развојни потенцијал. Она је фокусирана на најважније стратешке изазове, и то:

1. Побољшање заштите сиромашних и незапослених;
2. Побољшање услова и квалитета живота дјецe и младих и развијање услуга у заједници;
3. Побољшање пружања услуга у заједници и квалитета живота старих лица;
4. Побољшање услуга у заједници и квалитета живота за лица са инвалидитетом;
5. Побољшање услуга за задовољавање социјалних потреба породица са проблемима у остваривању функција;
6. Јачање и унапређење координације система социјалне заштите и информисање, едуковање најшире јавности и социјално угрожених категорија становништва

Стратешки циљ 1: Побољшање заштите сиромашних и незапослених

Општи циљ: Град Требиње ће обезбједити минимум егзистенције за своје најсиромашније грађане и помоћ у задовољавању егзистенцијалних потреба појединаца и породица који су погођени посебним социјалним ризицима

Социјалне потребе сиромашних и незапослених

На основу детаљне анализе стања у популацији сиромашних корисничких група могу се уврстити: корисници новчане помоћи, стари изнад 65 година; незапослени на евиденцији завода за запошљавање старији од 50. година; пензионери са најнижим пензијама; и вишечлане породице у којима нико није запослен.

Смањење броја сиромашних путем запошљавања и развојем предузетништва радно способних из категорије осјетљивих група грађана треба да буде приоритет и најефикаснији начин рјешавања питања сиромаштва. Овај проблем и у претходној Стратегији није у потпуности рјешаван, и не може се ријешити парцијалним програмима без мултидисциплинарног приступа свих надлежних служби. Посебни нагласак би требао бити на запошљавању младих као осјетљиве групе, жена и старијих од 45 година.

За најугроженије грађане који не могу на тржишту рада да обезбједе егзистенцију за себе и своје породице, због година старости и присуства других социјалних ризика као што су: хронична болест, инвалидност, тешка породична ситуација, оне који су без породице, брига о дјечи због губитка другог родитеља, социјална искљученост и слично, Град Требиње треба да обезбједи минимум егзистенције и неопходну социјалну заштиту.

По важећем Закону о социјалној заштити право на новчану помоћ може остварити појединац неспособан за рад, који нема властитих прихода или чији су укупни приходи за издржавање испод нивоа новчане помоћи утврђене законом, који нема вишак стамбеног простора, који нема другу имовину из чије се вриједности могу осигурати средства за издржавање, који нема сроднике који имају обавезу да га издржавају у складу са Породичним законом, или ако ти сродници због инвалидности и друге објективне спријечености нису у могућности и способни да га издржавају и извршавају обавезу издржавања. Право на новчану помоћ може остварити породица у цјелини чији чланови нису способни за рад, који немају властитих прихода или чији су укупни приходи за издржавање испод нивоа новчане помоћи утврђене овим законом, који немају вишак стамбеног простора, који немају другу имовину из чије се вриједности могу осигурати средства за издржавање, који немају сроднике који су обавезни да их издржавају у складу са Породичним законом или ако ти сродници због инвалидности или других објективних спријечености нису у могућности и способни да их издржавају и извршавају обавезу издржавања. Број ових лица у последњим годинама је у опадању због смртности ових лица. За неколико година очекује се већи број ових корисника јер велики број лица која су остала без посла неће моћи остварити пензију, немају ни сроднике, а напуниће и године старости (65) што је један од услова за остваривање новчане помоћи. Нови закон, иако се очекивало, није побољшао статус ових лица, јер је износ новчане помоћи 15% од просјечне нето плате у претходној години у Републици Српској, па су и по том најоштећенији примарни корисници, односно корисници новчане помоћи. За заштиту корисника новчане помоћи Град Требиње је развио различите програме којима омогућава задовољавање основних егзистенцијалних потреба као што су: гријање, поправка кућа, подјела огрјева, ванредне новчане помоћи, помоћ и њега у кући и сл.

Остали сиромашни грађани, ако се тренутно нађу у стању социјалне потребе због сиромаштва, дуготрајне незапослености, претрпљене елементарне непогоде, ратног страдања, миграције, репатријације, смрти једног или више чланова породице, дужег лијечења у здравственој установи, као и лице отпуштено са издржавања казне или других непредвидивих околности могу да остваре једнократну новчану помоћ. Износ ове помоћи у току календарске године не може бити већи од тромјесечног износа новчане помоћи што је свакако недовољно за задовољавање основних животних потреба. Изузетно, директор ЈУ Центра за социјални рад, због посебних околности, може одобрити једнократну новчану помоћ у већем износу.

Одлуком о проширеним правима у социјалној заштити Град Требиње је повећао висине накнада за различите помоћи, побољшао положај корисника новчаних помоћи и додатака за помоћ и његу другог лица, што још увијек није довољно за обезбјеђење егзистенцијалног минимума, посебно корисника новчане помоћи.

Опретивни циљ 1.1.: Побољшање материјалног положаја корисника права на новчану помоћ

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултат	Индикатори
Обезбјеђење огрева свим корисницима права на новчану помоћ (дрва или плаћање електричне енергије), кроз сталне програме	ЦСР, Град Требиње	Сваке године (2024-2029)	Повећана материјална сигурност	Програм, одлука о усвајању програма, износ средстава, списак корисника
Снимити услове становања корисника новчане помоћи, утврдити потребе и дефинисати приоритете	ЦСР, Град Требиње, МЗ	2024-2025	Тачне информације о стању и потребама	Број корисника, анализа и листе приоритета
Донијети програме побољшања услова становања путем реконструкције, адаптације и поправке стамбених објеката корисника права на новчану помоћ	ЦСР, Град Требиње, мјесне заједнице	2024-2029	Донесени програми, побољшани стамбени услови	Програм, одлука о усвајању програма, број корисника
Обезбјеђење набавке основних животних намирница, за кориснике новчане помоћи, (два пута годишње)	ЦСР и Град Требиње	2024-2029 (друго тромјесечје и крај године)	Побољшана социјална сигурност најугроженијих	Програм, одлука о усвајању програма, број корисника
Снимање стања и потреба корисника за укључивање у друга законска права и права из Одлуке о проширеним правима и остваривање права	ЦСР и Град Требиње, Мјесне заједнице	2024.	Побољшана материјална сигурност	Број обрађених корисника, анализе, листе приоритета, рјешење о признавању права

Оперативни циљ 1.2.: Развој програма за запошљавање 40 тешко запошљивих лица

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултат	Индикатори
Провођење истраживања и анализе стања о социјално најугроженијим незапосленим лицима из евиденције ЦСР и Бироа за запошљавање	ЦСР, Завод за запошљавање Град Требиње	2024.	Утврђено стање, потребе и мјере	Резултати истраживање, анализа, приједлози мјера
Израда нацрта пројекта истраживања стања и потреба вишечланих породица у којима нико није запослен	ЦСР, Завод за запошљавање Град Требиње	2024.	Дефинисан оквир истраживања	Нацрт пројекта којим се идентификује проблем, анализа
Успостављање веза са републичким институцијама и увођење образовних програма којима се омогућава преквалификација, доквалификација и други облици усавршавања лица старијих од 45 година како би се	Завод за запошљавање - биро Требиње, школе, ЦСР	Стално	20% тешко запошљивих лица прошло обуку, завршило преквалификације	Протокол о сарадњи, програми, евиденција похађања образ. програма, број лица која су завршила образовање

створили услови за њихово лакше запошљавање				
Едукација незапослених лица о покретању сопственог бизниса, прописи, програми, кредити,	Град Требиње Биро	2024-2025	30% лица прошло едукацију	Евиденција на радионицама, анкете о обуци
Запошљавање тешко запошљивих лица	Предузетници Град Требиње,	2024-2029	Запослено 40 тешко запошљивих лица	Број запослених

Оперативни циљ 1.3.: Обезбјеђење минимума егзистенције за незапослена лица и вишечлане породице у којима нико није запослен

Израда базе података , као кључне евиденције, о социјално угроженим незапосленим лицима и вишечланим породицама у којима нико није запослен (користећи податке из оперативног циља 1.2.)	Град, Биро, ЦСР	2024-2025.	Ефикасна база података, 5% лица запослено	База података, Број запослених
Измјена и допуна Одлуке о проширеним правима којом би се увела помоћ од 3 пута годишње у висини новчане помоћи за задовољавање егзистенцијалних потреба ових лица	Град Требиње, ЦСР	Континуирано	Обезбјеђене помоћи за најугроженије породице, мањи бр. захтјева за једнокр. помоћ у Центру	Одлука, спискови корисника
Формирање и успостављање градског волонтерског сервиса	Град Требиње - Тим, Одјељење за борачку и социјалну заштиту, НВО, ЦК	2024.	5 волонтера радно ангажовано и лица из евиденције	Одлука о формирању, број волонтера
Покретање иницијативе за измјене и допуне Закона о волонтеризму гдје би се волонтерски рад вредновао приликом запошљавања одређеним бројем бодова	Скупштина града, ЦК, волонтерски сервис	2024-2025.	Измјене закона	Одлука Скупштине Града за покретање иницијативе
Израда и доношење програма јавних радова - успостављање иновативне услуге за радно ангажовање социјално угрожених радно способних лица	Град, Биро, ЦСР	2024-2029	20 соц. угрожених лица повремено радно ангажовано	Програм радова, одлука о радном ангажовању
Обезбјеђивање obroка, пет пута седмично, за 15 вишечланих породице из евиденције ЦСР и ромске породице	ЦСР, Епархија, Град	2024-2029	Обезбјеђ. исхрана за породице	Број корисника, број подијељених obroка

Стратешки циљ 2: Побољшање услова и квалитета живота, развијање услуга у заједници и задовољавање социјалних потреба дјеце и младих

Општи циљ: Стварање адекватнијих услова у Граду Требињу за побољшање квалитета живота, развијању социјалних услуга за дјецу и младе, на стварању повољнијих услова за задовољавање социјалних потреба дјеце и младих, за успјешније васпитање, образовање и коришћење слободног времена, заштиту све дјеце, посебно дјеце која су у ризику и која су корисници социјалне заштите.

Социјалне потребе дјеце и младих

У складу са законски дефинисаним корисницима социјалне заштите, у Граду Требињу као приоритетни корисници социјалних услуга појављују се циљне групе дјеце и младих и то: дјеца и млади без родитељског старања, са сметњама у развоју, чији је развој ометен породичним приликама, жртве насиља и трговине дјецом, са друштвено неприхватљивим понашањем и изложено социјално ризичним понашањима и коме је због посебних околности потребна социјална заштита.

Праћење стања и потреба дјеце и младих омогућава идентификовање њихових потреба на нивоу појединаца и група и развој услуга које одговарају на потребе, чиме се обезбјеђује да дјеца и млади који имају потешкоће, већину својих социјалних потреба задовољавају на подручју града.

Друштвене промјене, које се дешавају последњих деценија, одражавају се на положај посебно осјетљивих група као што су дјеца и млади. Породица је значајно ослабљена у остваривању своје заштитне и васпитне функције, што утиче на сигурност, развој дјеце, повећање разлика у условима живота које су продуктивне социјалним стањем, поријеклом, инвалидношћу, породичним приликама и на развој различитих социопатолошких појава које угрожавају нормалан процес раста и одрастања. Због наведеног друштво мора да развија механизме којима уједначава могућности и пружа потребну помоћ свој дјецци и младима, а посебно оним који су погођени неким социјалним проблемима као што су: губитак родитеља или родитељског старања, физичке и психичке сметње у развоју, хронична болест, тешка породична ситуација због које изостаје породична брига (сиромаштво, болест, инвалидност, поремећај комуникације и односа у породици), поремећаји понашања, узимање дрога и алкохола и други случајеви.

Постојећа законска права у систему социјалне заштите само дјелимично могу да одговоре на социјалне потребе дјеце и младих, због чега локална заједница мора да развија облике и садржаје заштите и помоћи којима ће одговорити на потребе.

Велики број дјеце и младих слободно вријеме проводи неструктурирано, без адекватне родитељске бриге, без креативних развојно подстицајних садржаја, изложени су

ризицима од злоупотребе психоактивних супстанци која доводи најчешће до друштвено неприхватљивог понашања младих. Зато је неопходно све видове услуга за дјецу и младе на свим нивоима координисати и проводити превентивне програме који треба да стигну до што већег броја дјеце.

Оперативни циљ 2. 1.: Перманентно дјеловање свих надлежних институција и развијање добре сарадње међу актерима у области васпитања, образовања и различитих видова заштите дјеце и младих

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовати редовне састанке 4 пута годишње којима би присуствовали представници школа, здравствених установа, ЦСР, полиције, тужилаштва, судова, НВО, спортских и других организација и удружења грађана ради међусобне размјене информација и благовременог дјеловања	Тим за унапређење социјалне заштите, радна група за дјецу и младе	Сваке године 4 пута	Потпунија и благовремена информисаност свих актера и њихово адекватније дјеловање	Број одржаних састанака, број учесника, број заједничких акција
Укључивање свих актера из заједнице који се баве дјецом и младима у намјенске едукативне програме	Сви актери	Континуирано	Ојачана компетенција стручних радника, ефективнији рад	Број едукација, број учесника едукација

Оперативни циљ 2.2.: Превенција асоцијалног понашања дјеце и младих, учење здравим стилова живота и квалитетног коришћења слободног времена

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовање едукативних радионица у школама на којима ће се промовисати друштвено прихватљиво понашање	Школе, удружења	Перманентно	Већа информисаност дјеце и младих, смањен број асоцијалног понашања код дјеце и младих	Број радионица, број учесника на радионицама
Организовати различите сусрете дјеце и младих у природи са извиђачима, планинарима, спортистима	Школе, удружења и спортске организације	Редовни најмање 2 пута годишње	Већа укљученост дјеце у организоване активности, здравији стилови живота, задовољнија дјеца	Број сусрета, број учесника, број нових чланова у омладинским и спортским организацијама
Промовисање значајних успјеха дјеце и младих у медијима	Локални медији, омладинске организације, школе	Перманентно	Учење на позитивним искуствима	Број медијских догађаја, број учесника у догађајима, број позитивних примјера
Организовати такмичења међу основним школама у којима ће	Школе и РГ за дјецу и	Перманентно	Развијање позитивног	Број такмичења, број активности,

доћи до изражаја различите креативне способности дјеце	младе		такмичарског духа, усвајена нова знања, искустава и креативне вјештине	број учесника
Изградити игралиште за дјецу у насељима Градина, Вилин Долац, Придворци, Граб, Аранђелово	Град, мјесне заједнице	2024-2029	Нови простори за игру, квалитетно провођење слободног времена, социјализација дјеце	Број изграђених игралишта, број дјеце
Укључивати дјецу у различите ваннаставне активности у школи и спортским и културним организацијама	Школе и НВО	Перманентно	Социјализација дјеце, учење разних вјештина, бољи резултати у школи	Број дјеце, број активности

Оперативни циљ 2.3.: Промовисање права дјеце у јавности и информисање дјеце о начину остваривања права

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Обиљежавање међународне недјеље дјетета и међународног дана дјетета	Град, вртићи, школе	Сваке године 2024-2029	Приказано дјечије стваралаштво	Број активности, Број учесника
Организовати у свим вртићима и школама предавања о дјечијим правима	Вртићи и школе	Перманентно	Дјеца боље познају своја права	Број предавања, број укључене дјеце
Урадити плакат за промоцију дјечијих права у свим школама и дјечијим установама	Одјељење за омладину и спорт	2024.	Побољшање информисаности	Број плаката
Провођење конкурса за најбољу идеју за промоцију дјечијих права и избор најбољег рада и додјела награде (у дјечијој недјељи)	Одјељење за породицу и развој села Града и школе	2024-2029	Испољвање креативних способности дјеце, социјализација дјеце, повећано задовољство дјеце	Број учесника на конкурс, број радова, број догађаја и награда

Оперативни циљ 2.4: Превенција болести зависности и полно преносивих болести

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовање предавања о болестима зависности и превенцији у школама и Дому младих, Црвеном крсту, младима и родитељима	Школе, Црвени крст, Дом здравља, ЦЈБ	Сваке године	Већа информисаност дјеце и младих, подигнут ниво свијести код дјеце и младих и превазиђене предрасуде, боља комуникација	Број предавања, број учесника
Организовање емисија у локалним медијима у којима би	Школе, Црвени	Перманентно	Већа информисаност	Број емисија

говорили стручњаци из ове области	крст, Дом здравља, локални медији		дјеце и младих и грађана	
Израдити и дистрибуирати адекватан информативни и пропагандни материјал	Здравствене установе, Црвени крст, ЦЈБ	Перманентно	Већа информисаност дјеце и младих	Количина дистрибуираног материјала
Формирање Савјета за борбу против болести зависности	Град, КТ, Црвени крст, Дом здравља	2024	Организована и координисана борба против болести зависности	Одлука и споразум о формирању

Оперативни циљ 2.5. : Смањење малољетничког преступништва и насиља међу младима за 10%

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Отворити центар за дјецу преступнике	Град, ЦСР, Центар јавне безбједности	2024-2029	Адекватан простор за организован и стручан рад са дјецом	Одлука о организовању, Простор центра, програм рада центра
Едуковање стручних радника у школама и ЦСР за рад са дјецом са поремећајима у понашању	Град, школе, ЦСР, полиција	Перманентно	Појачани капацитети лица, квалитетнији рад	Број едукативних активности, број учесника

Оперативни циљ 2.6.: Откривање сваког дјетата са сметњама у развоју и омогућавање приступа услугама социјалне и здравствене заштите

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовање састанка једном годишње надлежних здравствених служби, ЦСР, вртића и удружења родитеља чији је циљ размјена информација	Радне групе за дјецу и лица са инвалидитетом, координац. тим	2024-2029, једном годишње	Правовремена размјена информација	Број састанака, број организација на састанцима
Запослити специјализовани стручни кадар у примарној здравственој заштити и дјечијем вртићу за рад са дјецом која имају сметње у развоју	Дјечији вртић, Дом здравља	2024-2029	Обезбијеђени услови за рано откривање и рану превенцију инвалидности, ојачани капацитети институција	Број запослених, број дјеце укључених на третмане
Урадити промотивни материјал о појединим болестима и сметњама и учинити га доступним грађанима у здравственим, дјечијим и социјалним установама, мјесним заједницама и на другим јавним мјестима	Дом здравља, ЦСР, Црвени крст	Перманентно	Већа информисаност грађана, разбијене предрасуде	Количина дистрибуираног материјала
Побољшати физичку доступност јавних служби у здравству,	Град, школе и	2024-2029	Изграђене рампе на	Број изграђених рампи

култури, спорту, комуникацијама итд. и на улици изградњом рампи и уклањањем баријера	друге установе		објектима, повећана социјална укљученост	
--	----------------	--	--	--

Оперативни циљ 2.7.: Стално радити на промјени свијести, подржавању процеса остваривања пуне интеграције и социјалне укључености дјече и омладине са сметњама у развоју у све сегменте друштвеног живота у заједници

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Редовно организовати у локалним медијима емисије и порталима које информичу јавност о стању и потребама дјече и омладине са сметњама у развоју и промовишу достигнућа у раду са овом популацијом	Локални медији	Перманентно	Пуна информисаност јавности	Број емисија
Организовање, најмање два пута годишње, догађаја у граду поводом значајних датума на којима се презентују резултати рада дјече и омладине са сметњама у развоју	Школе, Удружење родит. ЦСР, Град	2024-2029, најмање 2 пута годишње	Упознавање заједнице, повећан сензибилитет заједнице, смањење предрасуда	Број догађаја и активности
Финансијски и јавно подржавати рад Центра за дјecu са посебним потребама	Град, медији, сви актери	Перманентно	Ојачани капацитети ЦДПП, развој нових активности	Одобрена средства, број активности, број дјече
Формирање подгрупе у Дјечијем вртићу „Наша радост“ за дјecu са умјереним и тежим психичким сметњама	Дјечији вртић, Град	2024-2029	Интегрисање и социјализовање дјече на раном узрасту	Број укључене дјече
Подржавање процеса инклузивног образовања у школским установама обезбјеђењем довољног броја квалификованог кадра и његовом едукацијом	Школе и Министарство просвјете	Перманентно	Ојачани капацитети школа, Планирана и организована помоћ дјечи	Број наставника у инклузивној настави, број едукација
Одржавање постојећег нивоа проширених права у социјалној заштити ове популације увођење нових	Град, ЦСР	2024-2029	Редовна исплата права,	Одобрена и исплаћена средства
Планирање интегративних активности као што су: посјете Центру за дјecu са посебним потребама и Специјалном одјељењу у школи, организовање заједничких спортских, рекреативних и културних и других активностити, заједничка едукација стручњака, посјете ЦДПП свих актера	Сви актери	Перманентно	Повећана социјална укљученост	Број активности

Стратешки циљ 3: Побољшање пружања услуга у заједници и квалитета живота старих - старијих лица

Општи циљ: Активан однос свих актера социјалне заштите у откривању старих људи са високим нивоом социјалних потреба, и развој услуга које су одговор локалне заједнице на потребе старих лица

Социјалне потребе старих – старијих људи

С обзиром на податке о природном прираштају, Град Требиње и даље спада у ред градова у Босни и Херцеговини који има најстарије становништво. Ранији пописи становништва документовали су да расте удио старих у укупној популацији. Међу старијим лицима више је жена, посебно у познијој животној доби. Подаци упозоравају да становништво Града Требиња рапидно стари и да са повећањем учешћа старих у укупној популацији расте број хроничних болести: срца, крви и крвних судова, психијатријске болести и друго, што указује да ће за Град и у будуће један од приоритетних проблема бити старење становништва. Тренд старења становништва доводи до вишеструког повећања потреба у здравственој и социјалној заштити и до снажног притиска на фондова пензијско-инвалидског и здравственог осигурања, јер број пензионера константно расте. Највећи број корисника новчаних и других накнада и социјалних услуга су стара лица (преко 60%) и то: без породице, прихода и имовине, са здравственим проблемима-хронично обољела лица, лица која сама живе на сеоским подручјима, стара лица без средстава за живот, социјално искључена и изолована лица, пензионери са најнижим пензијама, као и друга стара лица која се нађу у стању социјалне потребе. Остарјела популација је све више погођена сиромаштвом.

Велики је број старих људи без породице и породичне подршке, као и старих лица која живе у породицама у којима нико није запослен, па то све утиче да стара лица немају потребну породичну његу и старање када се нађу у стању социјалне потребе. Зато је неопходно да социјална заштита о њима води рачуна. Услуге социјалне заштите које су до сада развијене, давале су резултате када је у питању заштита старих лица, (помоћ и њега у кући, обиласци, њихова социјализација), неопходно је проширивање, развијање и увођење нових услуга, посебно услуга помоћи и њега у кући и осмишљавање садржаја и начина адекватног провођења слободног времена старих лица, како би се смањила њихова изолација.

Оперативни циљ 3.1: Успостављање функционалног партнерства свих актера у заједници, развој њихових капацитета, планирање и провођење мјера и услуга за стара лица

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Формирање радне групе за старе и организовати редовне састанке актера који пружају услуге старим лицима на којима се размјењују информације, анализира стање и предлажу активности	Координациони тим	2024, Три пута годишње од 2024-2029.	Формирана радна група, Балговремена обавјештеност о потребама, Размјена искустава	Број састанака, број подијељених информација, број активности
Израда плана акције који дефинише приоритете и заједничке пројекте актера који пружају услуге старима	Координациони тим: радна група за старе	Сваке године – јануар	Утврђени приоритети и заједнички пројекти	Листе приоритета, нови пројекти
Едукација актера у складу са дефинисаним потребама	ЦСР, Дом здравља, Црвени крст, Удружење пензионера и НВО	Континуирано	Едукована лица у раду са старим лицима	Број едукација, број едукованих лица
Организовање акција у заједници које повезују потребе различитих генерација-међугенерациска сарадња, јачање комшијске помоћи и солидарности	Радна група за старе, МЗ, Волонтери, ЦСР, НВО	Сваке године најмање 3 пута год.	Међугенера.сарадња. Заједни. акције, побољшани комши. односи	Број акција и учесника
Потписивање меморандума о сарадњи и заједничком раду свих актера	Град - Координациони тим	2024	Побољшана сарадња међу актерима	Број нових партнера, број заједничких активности и услуга
Урадити и спровести програм едукације и ангажовања волонтера из градског волонтерског сервиса у раду са старим лицима	ЦСР, Градски волонтерски сервис, Дом здравља, Црвени крст	2024-2029	Повећани људски ресурси и њихови капацитети	Број ангажованих волонтера, број едукација

Оперативни циљ 3.2: Развој нових сервисних услуга које се пружају старим људима који живе у властитим домовима, а који имају висок ниво потреба

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Проширење постојећих сервисних услуга помоћи у кући на: прање веша, пеглање, поспремање, чишћење, набавка, плаћање рачуна, привремено и краткорочно чување старих лица	ЦСР, Црвени крст Волонтерски сервис	Стално	Повећан број услуга и задовољнији корисници	Број и врста пружених услуга
Кување и допремање топлог оброка	Епархија ЗХП - народна кухиња и ЦСР	3 пута седмично	Побољшан квалитет живота корисника	Број корисника, број достављених оброка
Планирање и организовање кућних посјета непокретним старим људима од стране	Дом здравља, Удружење	Једном мјесечно сваке	Повећана приступачност здравствене	Број посјета, број пружених услуга

медицинских радника и волонтера	пензионера ЦСР	године	заштите	
Организовање групе старих из дневних центара, удружења пензионера и ученика из школе, за обилазак старих по кућама, дружење и подјела помоћи	ЦСР, Удружење пензионера, школе	Март Мај Октобар Децембар (сваке године)	Повећана генерацијска и међугенерациска солидарност, смањена искљученост слабо покретних старих лица	Број посјета, број укључених у активности
Организовање групе ученика и волонтера за континуиране посјете старим лицима које живе саме	Школе, омладинске организације, Црвени крст, волонтерски и сервис	Стално најмање 2 пута годишње	Повећана међугенерациска солидарност, већа информисаност ученика, развој волонтерских капацитета	Број ученика и волонтера у посјетама, број посјета

Оперативни циљ 3.3.: Очување квалитета и повећање доступност ванинституционалних облика заштите (хранитељске породице, помоћ у кући, кућно лијечење, дневни центри, клубови)

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовање и спровођење кампање за мотивисање, идентификовање и регистровање потенцијалних хранитеља и волонтера	ЦСР, Волонтерски сервис, Медији	Стално	Мотивисан већи број хранитеља, створена база потенцијалних хранитеља и волонтера	Број кампања, број нових хранитеља, број волонтера
Израда и провођење програма оспособљавања хранитеља и праћење рада хранитеља	ЦСР	Стално	Развијени капацитети хранитеља	Број одржаних едукација, број учесника едукација
Редовне едукације лица кућне његе и кућног лијечења-геренто домаћица, дневних центара	ЦСР, Дом здравља	Стално	Лице боље упознато са начином и вјештинама у раду са старим људима	Број едукација, број укључених лица у едукације
Промовисање рада ДЦ за старе путем писаних и електронских медија, округлих столова и директног контакта са потенцијалним корисницима	ЦСР, медији, МЗ, Удружење пензионера	Стално	Грађани и потенцијални корисници боље упознати са радом ДЦ за старе, број нових чланова	Број округлих столова, број наступа у медијима,
Формирање клуба за стара лица у Петровом Пољу	Град Требиње, Мјесна заједница ПП, ЦСР	2024-2025	Формиран и отворен клуб, задовољене потребе, адекватно збринута стара лица	Број корисника услуга клуба, број активности у клубу, простор

Оперативни циљ 3.4.: Побољшање материјалног положаја социјално-угрожених лица старијих од 65 година и пензионера са најнижим пензијама који су без породичне подршке

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Развијање посебних облика додатне материјалне заштите корисника најнижих пензија ради обезбјеђења услова за живот (новчана помоћ-квартално, пакети хране, набавка лијекова, одјећа)	Град Требиње, Удружење пензионера, ЦСР	Континуирано	Побољшан материјални положај најугрож. старих лица	Одлука, број корисника
Редовно организовање социјалних акција прикупљања хуманитарне помоћи за стара лица	Црвени крст, мјесне заједнице, удружења грађана, школе	Сваке године	Прикупљена хуманитарна помоћ за најугрож. побољшање жив.станд.	Број хуманитарних акција, количина помоћи, број корисника
Организовање посјета сеоским подручјима за дистрибуцију хуманитарне помоћи	Црвени крст, мјесне заједнице, ЦСР, удружења	Сваке године	Задовољене потребе најугроженијих	Број корисника, број дистрибуција помоћи
Редовна размјена информација међу актерима који пружају услуге и додјељују помоћ старим лицима и пензионерима, а финансирају се и из Буџета Града	КТ, ЦСР Удружење пензионера, ЦК и остали	Стално (двомјесечно)	Боља кординација и равномјернија подјела помоћи	Број састанака, количина помоћи

Оперативни циљ 3.5: Појачати рад ЦСР у кућама корисника, чешћим посјетама и организованим програмима у мјесним заједницама

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Редовно праћење потреба најугроженијих старих лица	ЦСР, Мјесне заједнице, Сви актери	Перманентно	Откривене потребе најугроженијих старих људи	Број новооткривених потреба, број активности
Доношење индивидуалног плана за сваку старо лице чији ниво потреба захтијева помоћ заједнице	ЦСР	Редовно, годишње	Свако старо лице има урађен индивидуални план	Број индивидуалних планова и листе праћења
Редовно контактирање са предсједницима МЗ и информисање о стању и потребама старих лица (задужени социјални и стручни радници)	ЦСР, мјесне заједнице, радна група	Стално	Благовремена информисаност, створени услови за брзо дјеловање	Број идентификованих лица, број информација
Најмање једном годишње обићи сва стара лица кориснике права и услуга у ЦСР	ЦСР	2024-2029	Контрола испуњености услова за остваривање права, усклађеност дјеловања са потребама	Број посјета, број корисника, број промјењених права и планова

Оперативни циљ 3.6. Информисање јавности и сензибилизација грађана и институција за потребе старих лица

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Израда и дистрибуција пропагандног материјала који промовише права старих лица и информише све грађане	ЦСР, Удружење пензионера, Црвени крст	Континуирано	Повећана информисаност	Количина урађеног и дистрибуираног пропагандног материјала
Организовање јавних трибина и округлих столова у мјесним заједницама и удружењима грађана на којима би се упознали са проблемима и потребама старих лица и унапређењу заштите старих	РГ, ЦСР, ДЗ Мјесне заједнице, удружења	Сваке године најмање једном годишње	Дефинисани проблеми старих лица у конкретним мјесним заједницама, повећана информисаност	Број одржаних трибина, број актера
У локалним и другим медијима органи. активн. за промоцију права, информ. и активизацију заједнице у рјешавању проблема социјално-угрожених група старих лица	Сви актери	Редовно	Боља информ. грађана, размјена искустава и идеја	Број активности, број ријешених проблема
Редовно информисање најшире јавности путем сајта ЦСР	ЦСР	Стално	Потпуна информисаност најшире јавности	Број вијести, број извјештаја

Стратешки циљ 4. Социјалне потребе лица са инвалидитетом

Општи циљ: Побољшање квалитета живота и повећање степена социјалне укључености лица са инвалидитетом у заједници

Социјалне потребе лица са инвалидитетом

Међу најприоритетнијим групама грађана са високим нивоом потреба налазе се и лица са инвалидитетом односно пунољетна лица код којих се као посљедица повреде, болести или урођене мане појављује губитак или ограничавање способности обављања активности које су неопходне за свакодневни живот на начин или у обиму који се сматрају нормалним за лица истих година, пола, културе и образовања.

Град Требиње и његове институције, посебно ЈУ Центар за социјални рад Требиње, стално истражује, прате и препознају најприоритетније потребе лица са инвалидитетом. Током досадашњег периода развијени су и реализовани разни програми и пројекти који су, у појединим сегментима, допринијели задовољавању многих потреба лица са инвалидитетом, као и изједначавање могућности ових лица у повећању приступачности јавним услугама, побољшању материјалне сигурности лица из ове категорије са високим нивоом потреба, задовољавање специфичних потреба на пољу медицинске и

социјалне рехабилитације, лијечења дневног збрињавања и интеграције. Уз сва значајна настојања у пружању подршке лицима са инвалидитетом још увијек није остварен већи степен укључености, развоја и коришћења властитих капацитета, посебно на пољу запошљавања. И даље постоји потреба да се континуирано развијају програми и пројекти којима ће се побољшати квалитет живота ових лица.

Оперативни циљ 4.1: Обезбјеђење континуиране материјалне и психосоцијалне подршке лицима са инвалидитетом које имају висок ниво потреба

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Заговарање одржавања достигнутог нивоа проширених права за лица са инвалидитетом у граду	Удружења лица са инвалидитетом, ЦСР	Перманентно	Задовољене основне потребе лица са инвалиди.	Број корисника проширених права
Увођење у проширену социјалну заштиту права на једнократну помоћ за набавку ортопедских помагала и санитетског материјала које не одобрава Фонд здравственог осигурања РС и за помоћ у лијечењу и медицинској рехабилитацији	Град	2024-2029	Дефинисање права у Одлуци о проширеним правима	Промјена Одлуке, број корисника
Увођење спортско – рекреативне рехабилитације лица са инвалидитетом	Удружења лица са инвалидитетом, СД „Леотар“	Перманентно	Оснивање спортских клубова лица са инвалидитетом	Број корисника – спортиста са инвалидитетом
Организовање едукација за стручна лица која пружају услуге лицима са инвалидитетом у свим организацијама	Сви актери	2024-2029	Нова сазнања и обучени радници	Број семинара и едукација, број учесника

Оперативни циљ 4.2: Повећати откривеност лица са инвалидитетом и приступ услугама у социјалној и здравственој заштити, као и свим јавним услугама и ресурсима заједнице

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Израдити пропагандни материјал који говори о правима и положају лица са инвалидитетом и дистрибуирати га у што већем броју на јавним мјестима	ЦСР, Удружења лица са инвалидитетом, мјесне заједнице	Перманентно	Боља информисаност локалне заједнице и грађана о положају и правима лица са инвалидитетом	Број израђеног пропагандног материјала, број организација лица са инвалидитетом које су добиле пропагандни материјал
У локалним медијима обезбиједити простор и термине за различите прилоге на тему проблема лица са инвалидитетом и инвалидности	Медији, институције удружења	Перманентно	Упозната јавност са правима, потребама и проблемима лица са инвалидитетом	Број радио и ТВ емисија

Изградња приступних рампи за здравствене, образовне и спортске установе у граду	Град, Дом здравља, Болница, школе	2024-2029.година	Боља приступачност здравственим, образовним и спортским установама	Број изграђених рампи
Отклањање архитектонских баријера на плочницима на лијевој обали Требишњице у првој градској зони	Град – Одјељење за урбанизам и просторно уређење	2024-2029.година	Несметано кретање лица са инвалидитетом по граду	Број урађених плочника и уклоњених баријера
Дослиједно примјењивати прописане услове за изградњу јавних објеката који морају имати приступне рампе	Град – Одјељење за урбанизам и просторно уређење, грађевинска инспекција	Перманентно	Боља могућност приступа јавним објектима	Број јавних објеката са рампама

Оперативни циљ 4.3: Обезбјеђење предуслова за развој других услуга као што су персонална асистенција, становање уз подршку, прилагођавање стамбених простора, помоћ и нега у кући

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Истраживање потребе за новим услугама	ЦСР, Удружења лица са инвалидитетом	2024- 2029	Задовољене потребе лица са инвалидитетом	Број дефинисаних нових услуга
Развијање појединачних пројеката за нове услуге	ЦСР, Удружења лица са инвалидитетом, град	Перманентно	Континуи. подршка локалне заједнице за развој нових пројеката	Број пројеката
Појачати сарадњу са Министарством здравља и социјалне заштите на укључивању Требиња у пројекте и активности гдје су они носиоци	Град, ЦСР, здравствене установе	Стално	Већи приступ средствима	Број пројеката
Покретање иницијативе код Министарства здравља и социјалне заштите, Министарства рада и борачко инвалидске заштите и надлежних фондова за изградњу регионалног центра за лица са инвалидитетом	Град и удружења	2024.године	Развијен пројекат за изградњу центра	Дефинисана оправданост и урађена студија

Оперативни циљ 4.4: Унаприједити партнерство и дијалог јавног, цивилног и приватног сектора у вођењу политика и доношењу одлука у локалној заједници и развоју пројеката за рјешавање питања инвалидности

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Укључивање организације лица са инвалидитетом у планирању и доношењу свих одлука по питањима инвалидности	Град, ЦСР	Редовно када се доносе одлуке	Повећана социјална укљученост лица са инв.	Број активности, број представника лица са инвалидитетом
Потписати меморандум о сарадњи између града и удружења лица са инвалидитетом	Град, удружења лица са инвалидитетом	2024.године	Успостављена сарадња између града и удружења	Број организација, меморандум
Израдити критеријуме за финансирање рада удружења лица са инвалидитетом	Град, удружења лица са инвалидитетом	2024.година	Одрживост рада удружења лица са инвалидитетом	Одлука о критеријумима
Запошљавање тешко запошљивих лица – лица са инвалидитетом	Предузетници, Град Требиње	2024-2029. година	Запослење тешко запошљивих лица – лица са инвалидитетом	Број запослених
Повећање средства у Буџету Града за рад удружења лица са инвалидитетом и извјештавање о њиховом утрошку	Град	Перманентно	Одрживост удружења	Износ средстава
Пружање помоћи у развоју капацитета људских ресурса ангажованих у удружењима лица са инвалидитетом	Сви актери	Перманентно	Одржив и квалитетан рад удружења	Број запослених стручних лица

Стратешки циљ 5. Побољшање услуга за задовољавање социјалних потреба породица са проблемима у остваривању функција

Социјалне потребе породице

Општи циљ: Град Требиње и сви њени органи и службе пружиће помоћ породицама које имају тешкоће у остваривању њихових функција, како би и даље остале стуб бриге о дједи, старима, младима и неспособним члановима

Породица, у смислу Закона о социјалној заштити је животна заједница родитеља, дјеце и других сродника. Породицу чине брачни и ванбрачни супружници, дјеца брачна, ванбрачна, усвојена и пасторчад, као и дјеца дата под старатељство и узета на издржавање, и други сродници у међусобној обавези издржавања. Домаћинство је економска животна заједница у којој њени чланови заједнички привређују и учествују у трошењу заједничких прихода.

Функционална породица је она која показује задовољавајући степен испуњавања основних задатака на сва три нивоа: биолошком, економском и психосоцијалном. Она одговара развојним потребама својих чланова, подстиче њихов рад и сазријевање, даје подршку у свим фазама индивидуалног и породичног животног циклуса. То је заједница са дубоким и трајним заједничким интересима и чврстим и трајним везама

између њених чланова. У њој постоји сложена динамска спрега односа прошлости, садашњости и будућности сваког од њих.

Требињску породицу дуго времена карактерисао је висок ниво породичне солидарности на плану остваривања њених цјелокупних породичних функција у којој је предњачила брига за остарјеле и болесне чланове. Породична солидарност је била дигнута на ниво одговорности и у породици се његовала као вриједност и ширила у најближе окружење, међу комшије, пријатеље и познанике. Међутим, друштвени и историјски догађаји у посљедњим деценијама, значајно су пољуљали стабилност и функционалност породице и увели је у општу кризу којом је доведено у питање остваривање њених основних функција. Највећи проблеми са којим се суочава већина наших породица су: материјална несигурност и сиромаштво, неријешена стамбена питања, поремећени породични односи међу члановима породице, занемаривање и непрепознавање потреба дјете, конзумирање алкохола и других психоактивних супстанци, губљење мотивације и сл. На овако тешке проблеме наша породица не може сама да одговори и тражи помоћ друштва. Локална заједница је схватила своју одговорност и развила је услуге које ће бити подршка породицама које имају тешкоће да их лакше превазилазе.

Протокол о поступању у случајевима насиља у породици на подручју Града Требиња потписан током 2023. године од стране 14 установа и организација које се баве случајевима насиља у породици има за сврху унапређење сарадње и поступања субјеката заштите као и других релевантних чинилаца у Граду Требињу ради ефикасног остваривања и спровођења заштите жртава, омогућавање бржег поступања у таквим ситуацијама, односно ефикаснију реакцију код препознавања насиља.

Оперативни циљ 5.1: Пратити стање најугроженијих породица у нашој општини, идентификовати њихове потребе и предложити мјере

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Израдити индивидуалне планове рада са породицама које имају висок ниво потреба или ажурирати постојеће	ЦСР	Јуни-Децембар 2024	Адекватан и потпун одговор на потребе Потпунија заштита најугр. породица	Број донешених релизованих индивидуалних планова

Оперативни циљ 5.2: Јачање сарадње између свих актера који пружају услуге породицама у размјенама информација и провођењу мјера

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовати свако три мјесеца састанке свих актера за размјену информација	ЦСР НВО школе ЦЈБ здравство, вртићи и др	2024-2029 свако три мјесеца	Боља информисаност и увезаност актера, добра координација међу актерима,	Евиденција о броју одржаних састанака и броју учесника

			свеобухватнији приступ у сагледавању потреба и облика подршке	
Наступати у јавности и медијима са адекватним прилозима о улози и значају породице	ЦСР, НВО, школе	По потреби	Већа информисаност о правима и могућим изворима подршке	Број наступа у јавности, број медијских прилога
Развијање пројекта у партнерству који обезбјеђују услуге за породице	Сви актери	2024-2029	Повећан број услуга	Број пројеката, број партнерстава, број и врста услуга

Оперативни циљ 5.3: Оснаживање породица са дисфункционалним односима и породичним насиљем у циљу превазилажења животних тешкоћа

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовати индивидуални савјетодавни рад у Центру за социјални рад са породицама у којима су испољени различити видови дисфункционалности	ЦСР	По потреби	Потпунији одговор на потребе, мањи број насиља у породици и других дисфункционалности	Број породица обухваћених савјетодавним услугама, број третираних случајева насиља у породици
Развити индивидуалне програме рада са свим породицама са насиљем у породици која имају малољетну дјецу	ЦСР	Перманентно	Побољшање релација у породици, смањење рецидива насиља у породицама	Број развијених индивидуалних планова, број рецидива насиља

Оперативни циљ 5.4: Оснаживање родитељских релација и њихових улога након развода брака у васпитању и бризи о дјечи и одржавању личних односа са родитељима са којима дјеца не живе

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Организовати индивидуални савјетодавни рад са родитељима и дјецом гдје се испољавају проблеми	ЦСР школе	Перманентно	Већи ниво сарад. брачн. другова у оства.роди. улога, смањен бр. спорова око оствар. конт.	Број родитеља обухваћених индивидуалним и групним радом, евиденција о контактима дјече и родитеља
Укључити дјецу у разне активности гдје могу добити стручну помоћ и позитивну идентификацију	ЦСР НВО ГОЦК школе	По потреби	Потпунији одговор на потребе, превенција и смањење девијантног понашања	Број дјече укључених у активности дјечијег центра и других организација

Стратешки циљ 6. Јачање и унапређење координације система социјалне заштите и информисање и едуковање најшире јавности и социјално угрожених категорија становништва

Опти циљ: Формирање и успостављање ефикасног Координационог тима за социјалну заштиту (КТ) и координацију активности социјалне заштите на подручју Града и информисање свих актера у процесу, мобилисање свих људских и материјалних ресурса заједнице, покретање акција код свих актера система, укључивање корисника, актера и најшире јавности у све фазе израде и имплементације Стратегије.

Законом о социјалној заштити РС дефинисано је да јединица локалне самоуправе доноси годишњи и средњорочни програм социјалне заштите на основу анализе социјалног стања становника на свом подручју, доноси одлуку о проширеним правима и друга акта којима прописује услове за остваривање права и мјера утврђених одлуком и програмима, обезбјеђује средства за реализацију права утврђених овим законом и својим одлукама, обезбјеђује средства за обављање дјелатности социјалне заштите, оснива и брине се о раду установа социјалне заштите, врши координацију активности социјалне заштите на подручју јединице локалне самоуправе, формира радно тијело за социјалну заштиту и обавља и друге послове у остваривању циљева социјалне заштите (чл.14 став 3) .

Град Требиње - Одјељење за борачку и социјалну заштиту и Координациони тим за унапређење социјалне заштите (КТ) су кључни носиоци процеса координације активности из Стратегије и у обавези су да предузимају активности да са социјалним актерима успоставе партнерске односе и механизме координације реализације стратешких активности, као и процедура за договарање, сарадњу, одлучивање и праћење. Одјељење и КТ ће сваке године спроводити евалуацију постигнутих стратешких активности и остварених резултата и упознавати Скупштину Града са њима.

Партнерство које је обезбијеђено у изради ове Стратегије представља и главну препоруку у процесу имплементације. Сарадња и заједнички рад свих актера омогућава ефикасно коришћење расположивих капацитета и много већи број и врсту услуга примјерених потребама корисника у систему.

Стратегија почива на реалној процјени о томе шта може да се уради у наредних пет година у односу на постојеће ресурсе заједнице имајући у виду предности из окружења, подстиче одговорно управљање ресурсима, те дефинише обавезе и одговорности локалних партнера. Ова стратегија укључује и повећава одговорност актера из образовања, здравства, запошљавања и удружења грађана имајући у виду утврђене стратешке циљеве и активности и ресурсе који постоје у овим секторима.

За реализацију и имплементацију стратегије неопходно је обезбиједити њену видљивост и доступност најширој јавности и на тај начин створити климу за унапређење положаја социјално најосјетљивих грађана Града Требиња.

Оперативни циљ 6.1: Јачање система координације активности социјалне заштите у Граду Требињу

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Доношење програма рада КТ, формирање радних група, редовни састанци и извјештавања	Одјељење за борачку и социјалну заштиту	2024 годишње три пута	Потпуна координација активности, повезаност и информисаност актера	Програм, број састанака КТ, извјештаји
Израда и потписивање меморандума о сарадњи актера система	Одјељење за борачку и социјалну заштиту и актери	2024.	Партнерство засновано на споразумима и ефикасно коришћење ресурса	Меморандум
Редовно обезбјеђење средства за обављање дјелатности социјалне заштите	Град, одјељење за финансије, КТ	2024-2029	Обезбијеђена финансијска средства за активности	Изводи о уплатама
Планирање и обезбјеђење средстава за реализацију активности које су планиране у стратегији - у оперативним циљевима	Одјељење за финансије, донатори	2024-2029	Обезбијеђена средства за реализацију активности	Висина средстава и број реализованих активности
Едукација актера система за израду заједничких пројеката посебно организација и удружења који се баве пружањем услуга социјално осјетљивим групама	Град Требиње и актери	2024-2029 по потреби и урађеном плану	Нова знања и побољшани људски капацитети	План едукације, број едукованих појединаца и група
Формирање фондације за прикупљање средстава новчане и материјалне помоћи	Град-КТ, ЦСР, НВО-удружења	2024.	Координација, контрола и расподјела средстава	Одлука о формирању, правилник о раду, број донација

Оперативни циљ 6.2: Информисање и едуковање најшире јавности и социјално угрожених категорија становништва и стварање позитивне друштвене климе за унапређење положаја социјално осјетљивих грађана Града Требиња

Активности	Носиоци	Вријеме	Резултати	Индикатори
Формирање Тима за комуникацију са јавношћу	Град-одјељење, ЦСР	2024-2025	Успостављен тим за комуникацију	Одлука о формирању
Доношење програма рада тима, редовни састанци тима	Град-одјељење, ЦСР	2024, три пута годишње	Потпуна повезаност и информисаност актера	Програм, број састанака Тима

Организовање конференција за медије, емисија на локалним медијима у циљу позитивног информисања о проблемима у социјалној заштити и сензибилизација најшире јавности и локалне заједнице	ЦСР, Град – Одјељ.за борачку и соци.зашти ту,локални медији	2024-2029 Најмање једном годишње, 5-8 емисија годишње	Потпуна информиса. сензибилизо. заједница	Број конференција, број емисија
Редовно организовање инфо састанака са локалним институцијама о проблемима и резултатима у социјалној заштити	Ојељење, ЦСР и сви актери	2024-2029	Информисаност и размјењена искуства	Број састанака и присутних
Радионице за информисање социјално угрожених грађана (корисника) и израда пропагандног материјала	ЦСР и остали актер	2024-2029	Информисан корисник	Број радионица и број присутних
Редовне едукације актера од стране ЦСР и корисника у циљу њиховог оснаживања	ЦСР и остали актери	2024-2029	Нови капацитети	Број едукација, број присутних актера
Редовно информисање путем сајта ЦСР, сајта Града и НВО	Сви актери који имају сајт	2024-2029	Транспарентан рад и информисана јавност	Број сајтова и информација на сајтовима
Обиљежавање значајних догађаја (међународни дан старих, међународни дан дјетете, дјечија недеља, дан волонтера и сл)	Град, ЦСР, Удружења, школе	Редовно, сваке године	Задовољан корисник	Број манифестација и учесника

IX МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Мониторингом и евалуацијом прате се процеси имплементације стратешких циљева, задатака и процјена успјешности реализације стратегије. Сврха мониторинга и евалуације је праћење напретка и предлагање измјена у активностима на основу налаза, мишљења и оцјена. Мониторинг ће се спроводити дугорочно и у континуитету за сваки стратешки циљ за период 2024-2029. године, а презентоваће се Скупштини и јавности на оцјену.

Евалуација ће се вршити периодично, најмање једном годишње, а извјештај о евалуацији је саставни дио извјештаја о реализацији Стратегије и подносиће се Скупштини Града на усвајање и јавности на увид. Евалуација ће се спроводити на партиципативним основама, с циљем идентификовања стратешких спорних питања и предлагања прилагођавања стратешког документа утврђеним потребама у складу са новим околностима и преиспитивања плана активности и његовог прилагођавања утврђеним потребама. Финална евалуација ће се обавити на крају 2029. године. Мониторинг и евалуација укључују цјеловито сагледавање испуњења: стратешких циљева, специфичних циљева и активности и мисије кроз праћење имплементације, резултата активности, евалуације напретка им остваривање сврхе и утицаја на живот корисника и актера.

Индикатори напретка и успјешности су утврђени за сваку групу активности и дефинисани у табелама. Методе и технике мониторинга и евалуације су евиденције

корисника и услуга, анкете, интервјуи, фото и видео записи и сл. Носиоци овога процеса су сви актери у систему социјалне заштите који раде на реализацији различитих програма, задатака, активности и пружања услуга, као и носиоци имплементације ове Стратегије. Партнерство обезбјеђено у изради ове стратегије представља и главну препоруку у процесу имплементације. Сарадња и заједнички рад свих актера омогућава ефикасно коришћење расположивих капацитета и много већи број и врсту услуга примјерених потребама корисника у систему.

Одјељење за борачку и социјалну заштиту Града Требиња и Координациони тим за унапређење социјалне заштите у Граду Требињу су кључни носиоци процеса координације активности из Стратегије и у обавези су да предузимају активности, да са социјалним актерима успоставе структурисане и оперативне партнерске односе и да успоставе механизме координације стратешких активности, као и процедура за договарање, сарадњу и одлучивање, мониторинг и евалуацију. Ова два тијела ће сваке године спроводити евалуацију постигнутих стратешких активности и остварених резултата и упознавати Скупштину Града Требиња са њима. Евалуација ће се спроводити на партиципативним основама, с циљем идентификовања стратешких спорних питања и предлагања прилагођавања стратешког документа утврђеним потребама у складу са новим околностима и преиспитивања плана активности и његовог прилагођавања утврђеним потребама.

X СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ

За спровођење ове стратегије у 2024. години потребна су додатна средства, односно неопходна средства за почетак примјене. Један дио средстава се може изнаћи у оквиру већ планираних средстава на различитим буџетским ставкама намијењеним за активности социјалне заштите, а за израду и штампање Стратегије неопходно је обезбједити додатна средства.

Највећи дио Стратегије реализоваће се из редовних средстава која су предвиђена у Буџету Града за редовне дјелатности установа и удружења која се баве социјалном заштитом. Допринос у повећању квалитета социјалне заштите треба да дају сви социјални актери, без обзира у којем сектору се налазе, што и предвиђа Стратегија укључујући их у различите активности, што не изискује већа финансијска средства, већ умањује трошкове у спровођењу активности из Стратегије.

Процјена је да ће у наредним годинама, у реализацији појединих активности или права, чија реализација и увођење се предвиђају овом Стратегијом, бити потребна већа издвајања из Буџета Града за реализацију појединих активности из стратешких циљева: првог стратешког циља који предвиђа унапређење заштите сиромашних; стратешког циља 2. средства за формирање центра за дјецу преступнике; стратешког циља 3. за формирање клуба за стара лица у Петровом Пољу и за побољшање материјалног положаја старих лица и пензионера са најнижим пензијама, за израду и доношење

програма јавних радова, стратешки циљ 4. отклањање архитектонских баријера, стратешки циљ 6. израда пропагандног материјала и сл.

Спровођење Стратегије подразумијева развој квалитетних и рационалних услуга, избор најоптималније и најрационалније услуге према потребама, чиме се избјегавају скупе услуге. То треба да допринесе даљем унапређењу квалитета социјалне заштите и повећању обухвата угрожених грађана, те већом заштитом оних који немају властите ресурсе и који зависе од помоћи заједнице.

Коришћење донаторских средстава за реализацију постављених циљева је обавеза за све актере. Неопходно је да сви они прате конкурсе за пројекте у складу са активностима ове Стратегије, да аплицирају пројектима за рјешавање идентификованих социјалних проблема. Координациони тим за социјалну заштиту ће омогућити едукацију свих заинтересованих актера за израду пројеката и радиће, заједно са осталим актерима, на формирању фондације у којој би се прикупљала донаторска, финансијска и материјална средства и на тај начин успоставила боља дистрибуција и контрола помоћи за социјално угрожене категорије становништва.

Одјељење за финансије ће редовно пратити и извјештавати КТ о средствима планираним и утрошеним за реализацију Стратегије.

XI ПЛАН КОМУНИКАЦИЈЕ

Планом комуникације дефинишу се активности које омогућавају видљивост процеса доношења и реализације Стратегије, информисање свих актера у процесу, мобилисање свих ресурса, покретање акција код свих значајних друштвених чинилаца, информисање најшире јавности. План комуникације односи се на све фазе израде и реализације Стратегије.

Циљ плана комуникације је: информисање свих актера у процесу, мобилисање свих људских и материјалних ресурса заједнице, покретање акција код свих актера система, укључивање корисника, актера и најшире јавности у све фазе израде и имплементације Стратегије.

План комуникације или комуникацијска стратегија подразумијева низ фаза израде и имплементације Стратегије:

- Покретање иницијативе за израду Стратегије
- Формирање радне групе (Координационог тима) за израду Стратегије од стране Градоначелника
- Прикупљање података од свих релевантних актера који служе за анализу социо-економског стања у контексту социјалне заштите
- Израда стратешког документа (уз велико учешће различитих актера у анализи стања)
- Доношење и усвајање

- Формирање тима за комуникације са медијима, неко из (КТ)
- Конференције за штампу и дистрибуција основних информација медијима – (КТ)
- Испитивање мишљења јавности анкете о спровођењу Стратегије развоја, на крају сваке године
- Израда годишњег извјештаја о реализацији Стратегије и презентација Скупштини

САДРЖАЈ

ТИМ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ.....	2
I УВОД.....	3
II СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА ГРАДА ТРЕБИЊА – КОНТЕКСТ КОЈИ УТИЧЕ НА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ	5
1. Увод	5
2. Град Требиње – стање и ресурси	6
2.1. Географски положај, простор и природне одлике које утичу на социјалне потребе.....	6
2.2. Становништво	8
2.3. Тржиште рада.....	9
2.4. Дјеца и образовање.....	11
2.5. Здравство	14
2.6. Корисници осталих система социјалне сигурности.....	17
2.7. Корисници, права и инфраструктура у социјалној заштити	19
3. ПЕСТ анализа.....	27
4. SWOT анализа.....	29
5. Реализација претходне стратегије (2018. - 2023. година).....	30
6. Најизраженији социјални проблеми као стратешки изазови	32
III ВИЗИЈА	32
IV МИСИЈА	33
V ВРИЈЕДНОСТИ И ПРИНЦИПИ.....	33
VI ПРИОРИТЕТНЕ ЦИЉНЕ ГРУПЕ	34
VII НОСИОЦИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ.....	35
VIII СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И ПРИОРИТЕТИ	36
Стратешки циљ 1: Побољшање заштите сиромашних и незапослених.....	36
Стратешки циљ 2: Побољшање услова и квалитета живота, развијање услуга у заједници и задовољавање социјалних потреба дјеце и младих.....	40
Стратешки циљ 3: Побољшање пружања услуга у заједници и квалитета живота старих - старијих лица	45
Стратешки циљ 4. Социјалне потребе лица са инвалидитетом	49
Стратешки циљ 5. Побољшање услуга за задовољавање социјалних потреба породица са проблемима у остваривању функција	52
Стратешки циљ 6. Јачање и унапређење координације система социјалне заштите и информисање и едуковање најшире јавности и социјално угрожених категорија становништва	55
IX МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА.....	57
X СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ	58
XI ПЛАН КОМУНИКАЦИЈЕ	59

Предлагач:

Градonaчелник Града Требиња

Обрађивач:

Одјељење за борачку и социјалну заштиту